Milliyet

ÇOCUK

ATATÜRK

ÖZEL EKİ

1881 - 1938

ÖLÜMSÜZ ÖNDER

Yıl otuz sekiz on kasım perşembe
Hatırdan çıkmayacak bir sonbahar
Sarsılıyor İstanbul yedi tepe
Yaman esmiş Dolmabahçe'de rüzgâr

Gerçek olamaz olsa olsa bir düş
Dokuzu beş geçe Atatürk ölmüş
Böyle toptan bir yas nerede görülmüş
Beraber ağlıyoruz kurtlar, kuşlar

Bu memlekete en çok hizmet eden
Bu aşk ile dağlara gücü yeten
Onsekiz milyonun omzunda giden
Atam Ankara sırtlarında yeter

CAHİT SITKI TARANCI

Sayın baylar, sizi, günlerce işlerinizden alıkoyan uzun ve ayrıntılı sözlerim, en sonu tarihe mal olmuş bir çağın öyküsüdür. Bunda, ulusum için ve yarınki çocuklarımız için dikkat ve uyanıklık sağlayabilecek kimi noktaları belirtebilmiş isem kendimi mutlu sayacağım.

Baylar, bu söylevimle, ulusal varlığı sona ermiş sayılan büyük bir ulusun, bağımsızlığını nasıl kazandığını; bilim ve tekniğin en son ilkelerine dayanan ulusal ve çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu anlatmaya çalıştım.

Bugün ulaştığımız sonuç, yüzyıllardan beri çekilen ulusal yıkımların yarattığı uyanıklığın ve bu sevgili yurdun her köşesini sulayan kanların karşılığıdır.

Bu sonucu, Türk gençliğine kutsal bir armağan olarak bırakıyorum.

Ey Türk gençliği! Birinci ödevin; Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyetini, sonsuzluğa değin korumak ve savunmaktır.

Varlığının ve geleceğinin biricik temeli budur. Bu temel, senin en değerli güven kaynağındır. Gelecekte de, yurt içinde ve dışında,seni bu kaynaktan yoksun etmek isteyen düşmanlar bulunacaktır. Bir gün, bağımsızlığını ve cumhuriyetini savunmak zorunda kalırsan, ödeve atılmak için, içinde bulunacağın durumun olanaklarını ve koşullarını düşünmeyeceksin! Bu olanak ve koşullar çok elverişsiz olabilir. Bağımsızlığına ve cumhuriyetine göz koyacak düşmanlar, bütün dünyada benzeri görülmedik bir utku kazanmış olabilirler. Zorla ve aldatıcı düzenlerle sevgili yurdunun bütün kaleleri alınmış, bütün gemilikleri ele geçirilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve yurdun her köşesine düşman girmiş olabilir. Bütün bu koşullardan daha acıklı ve daha korkunç olmak üzere, yurdunda, iş başında bulunanlar, aymazlık ve sapkınlık içinde olabilirler; hayınlık da yapabilirler. Dahası iş başında bulunan bu kişiler, kendi çıkarlarını, yurduna girmiş olan düşmanların siyasal erekleriyle birleştirebilirler. Ulus, yoksulluk ve sıkıntı içinde ezgin ve bitkin düşmüş olabilir.

Ey Türk geleceğinin gençliği! İşte, bu ortam ve koşullar içinde bile ödevin,Türk bağımsızlığını ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Bunun için sana gereken güç, damarlarındaki soylu kanda vardır!

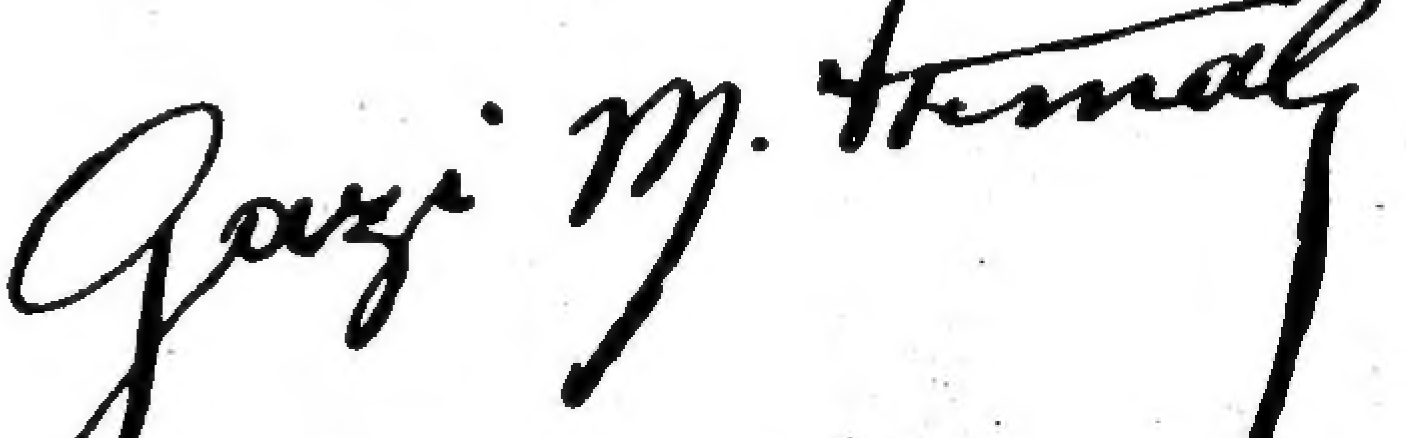

ANILARLA ATATÜRK

Babası hakkında dinledikleri Mustafa Kemal'i çok duygulandırmıştı

İlk çocukluk yıllarını, 41 yaşındaki sarı saçlı, mavi gözlü genç Paşa, Çankaya'da, bir eski Ankara evinde şu sözlerle anlatır:

"Çocukluğuma dair ilk hatırladığım şey, mektebe gitmek meselesine aittir. Annem, ilahilerle mektebe başlamamı ve mahalle mektebine gitmemi istiyordu. Rüsumatta memur olan babam, o zaman yeni açılan Şemsi Efendi'nin mektebine devam etmeme ve yeni usul üzerine okumama taraftardı. Nihayet babam işi mahirane bir suretle halletti: Evvelâ mutad merasimle mahalle mektebine başladım. Bu suretle annemin gönlü yapılmış oldu. Birkaç gün sonra da mahalle mektebinden çıktım. Şemsi Efendi'nin mektebine kaydedildim."

ŞEMSİ EFENDİ KİMDİR?

Atatürk'ün ilkokul eğitimini gördüğü Şemdi Efendi okulu, Osmanlı İmparatorluğu'nun İstanbul'dan sonra gelen kültür merkezi Selânik'te devrinde eğitim devrimi yapmış olan Şemsi Efendi adında bir zat tarafından kurulmuştu. İstibdada karşı olduğu gibi eski eğitim sistemine karşı da ilk ayaklanma böylece Selânik'ten doğmuştu.

Şemsi Efendi bu yeni okulunda ezbercilik yerine aktif, canlı ve zekâya hitabeden bir eğitim metodu kullanıyordu. Bu yeni öğretim usulünün ruhu, öğrenciye her şeyin ve olayın nedenlerini, köklerini ayrıntılarıyla anlatmayı, onu okuduğunu ezberleyecek değil anlayacak şekilde yetiştirmeyi öngörüyordu. Şemsi Efendi Okulu'nun bu yeni metodu Atatürk'ün ilk fikri uyanış devresinde son derece olumlu bir etki yaratmıştır.

Zorluklar içinde kendi kendisini yetiştirmiş olan Şemsi Efendi hayata atıldıktan sonra yabancı okullarda Türkçe öğretmenliği yaptığından, onların titiz çalışmalarını ve usullerini aynen kendi okulunda da uygulamaya çalışıyordu.

1873 yılında Selânik'e vali olarak gelen Mithat Paşa, Şemsi Efendi'nin çalışmalarını çok beğenmiş ve okulunu daha başarılı hale getirebilmesi için elinden gelen her türlü yardımı yapmıştır. Mithat Paşa'nın önermesi üzerine bu eğitim ve öğretim ıslahatçısı beşinci rütbeden mecidi nişanıyle mükâfatlandırıldı.

Şemsi Efendi memleketin bilgisizlik içinde bulunduğu zamanlarda kızları da düşünmüş, onların eğitim ve öğretimi için de bir kız bölümü açmıştı.

Atatürk ve ondan sonra gelen kuşaklardan yüzlerce memleket çocuğunu daha ilkokul sıralarında ileri bir görüşle eğiten bu okul çok değerli kişiler yetiştirmiştir.

General Ali Fuat Cebesoy da bu döneme dair şu anısını nakleder:

"Yıllar sonra birer kurmay olarak Selânik'te bulunduğumuz zaman her iki okulu da birlikte ziyaret etmiştik. Mahalle mektebinin kapısında koskoca bir kilit vardı. Anlaşılan kapanmıştı. Mustafa Kemal:

— İsabet olmuş!.. dedi.

Mustafa Kemal okuma-yazmayı Şemsi Efendi okulunda öğrendi. Bu okula muntazaman devam etti. Babası:

— Adam olmak için okumak, öğrenmek şarttır. Başka da çare yoktur, diye oğlunu teşvik ediyor, derslerilye çok yakından ilgileniyordu.

Ali Rıza efendi 1893 yılı kasım ayının ikinci yarısında vefat etti. Zübeyde Hanım oğlu ile kızı Makbule'yi yanına alarak ağabeyi Hüseyin Ağa'nın kâhyalık yaptığı Langaza'daki çiftliğe gitti. Öteki kızı Naciye'nin o tarihlerde hayatta olup olmadığını bilmiyorum."

Mustafa Kemal bu olaydan bize şöyle bahsetmişti:

"Babamın vefatı, bizi ayakta tutan kuvvetli bir desteğin yıkılması gibi bir şey oldu. Kendimi âdeta yalnız hissettim. Dayım bize çok iyi davranıyordu. Acımızı unutturabilmek için gayret gösteriyordu. Allah razı olsun.

Ben burada çiftlik hayatına karıştım. Tarla bekçiliği yaptığım da oldu. Makbule ile beraber bakla tarlasının ortasındaki bir kulübede otur-

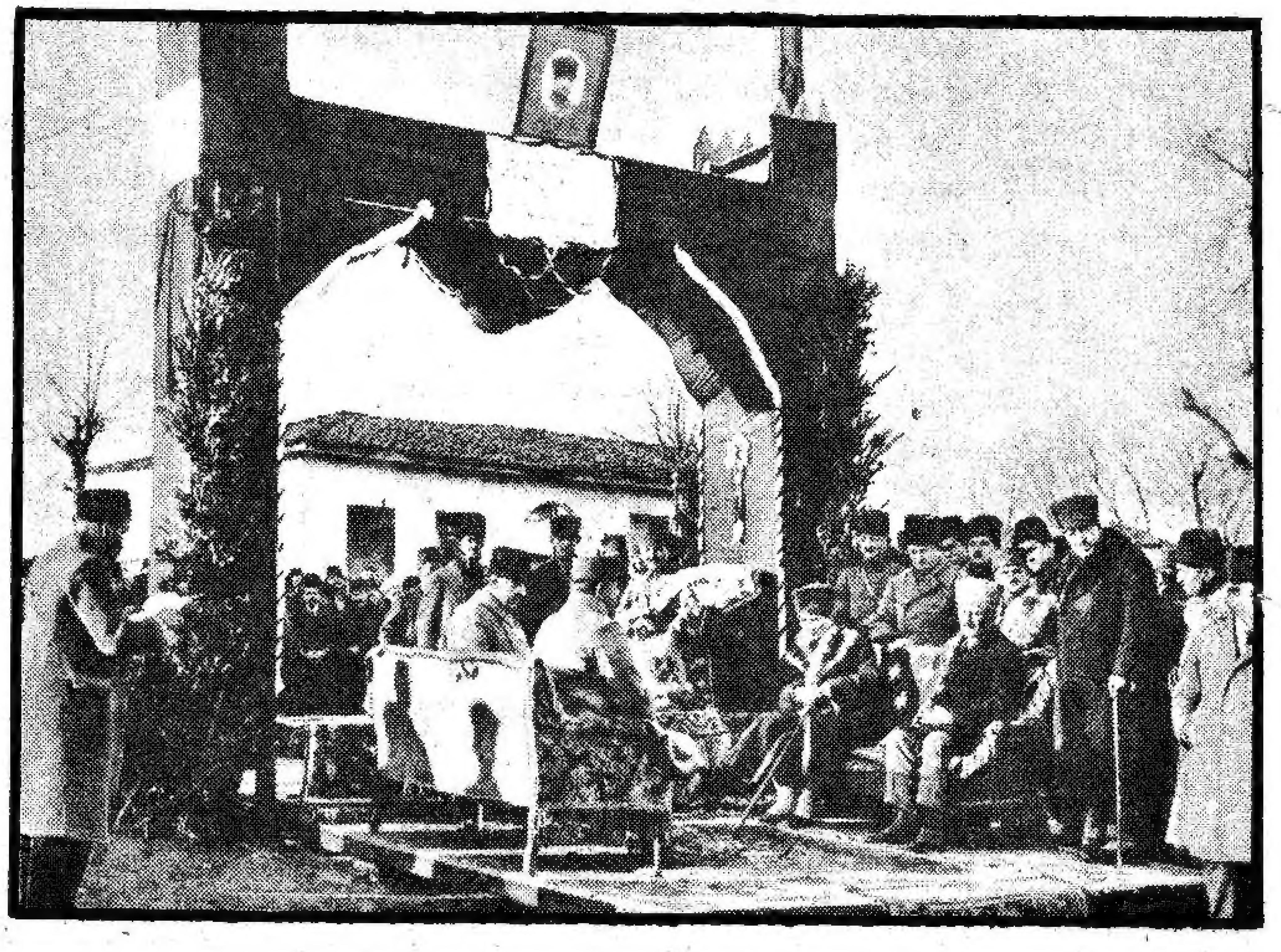

Mustafa Kemal'in elinde patlayan tabanca

"Ağabeyim her çeşit oyuncağa düşkündü... Size bilmem ki hangisini anlatayım? Onunla geçen çocukluk günlerimize ait bütün hatıralar şu anda gözlerimin önüne geliyor.

Eline bir tahta parçası alır, gelirdi yanıma... Bana Makbule demezdi, Makbuş derdi...

— Makbuş, tut bakalım şu tahtayı!..

— Ne olacak?..

— Sana ne? Sen tut bakalım!.. Ben tutmak istemezdim.

— Ne var, ne yapacaksın ağabey? derdim.

— Tambura yapacağım, fazla konuşma da tut bakalım.

Çaresiz tutardım... Gıcır gıcır keser, teller takar, tambura yapar, sonra da karşıma geçer, çalardı... Fakat en çok ata ve silaha karşı hevesi vardı... Hiç unutmam... Yine bir günbeni çağırdı:

— Yanıma gel Makbuş!..

Gittim... Elinde kocaman bir eski zaman tabancası...

— Yine ne var ağabeyciğim?

— Şöyle yanıma gel, lüver temizleyeceğim, sen de bana yardım edeceksin!..

Karşısına geçtim... O elindeki lüveri temizlemeye başladı... Ne yaptı, nasıl etti, bilmiyorum... Birden korkunç bir ses duydum. Karanlık bir duman kapladı her tarafı... Annem korku ve heyecan içinde:

— Eyvah!... Kardeşini öldürdün Mustafa!.. diye feryat etmeye başladı... Ben, duman çekilene kadar:

— Ağabeyim öldü!.. diye ağlamaya başladım. Tabancanın dumanı kalkınca baktık ki ne ona, ne de bana bir şeyolmuş... İkimiz de sağız..."

Mustafa'nın babası Ali Rıza Efendinin de evinde oğluna bırakabildiği tek hatıra bir kılıçtı. Ali Rıza Efendinin 1877 savaşında ve Mülkiye Gönüllü taburundaki geçici subaylığı sırasında kuşandığı kılıç. Daha sonra ve kız kardeşinin anlattığına göre Mustafa doğduğu zaman bu kılıcı babası onun beşiğinin başucuna asarak kılıca saygısını göstermişti. Bu kılıç evde Mustafa'nın oynadığı silahlar arasındaydı.

duğumuzu ve kargaları kovmakla uğraştığımızı hiç unutmam. Dayım Hüseyin Ağa bu gibi vazifeleri sırf biz meşgul olalım, diye buluyordu."

Aile, Mustafa Kemal'i o civarda Rum okullarından birine vererek yarıda kalan tahsilini tamamlatmayı düşündü, fakat sonra bu fikirden vazgeçildi. Çiftliğin yazıcısı Karabet efendinin de derslerinden pek hoşlanmadı. Langaza'da beş, altı ay kadar kaldı.

Dayısı Hüseyin Ağa küçük Mustafa'nın çiftlik adamlarını ve işçilerini idare etme hususunda gösterdiği başarıya hayret ediyor:

"Bu çocuğa şaşıyorum, diyordu, sanki büyümüş de küçülmüş. Her şeye aklı eriyor. Herkesin kuvvetinden yararlanmanın yolunu buluyor. Az söylüyor, temiz söylüyor. Bütün işleri kolaylıkla gördürüyor. Bu kadarcık çocukta bu kabiliyet! Gözlerimle görmesem inanmazdım."

Bunu annesi de görüyor, küçük Mustafa'sıyla övünüyordu ama, tek erkek evlâdının okuldan uzak, böyle bir çiftlik köşesinde kalmasından son derece ıstırap duyuyordu. Bu akıllı çocuğun, basit çiftlik adamları arasında, bakla tarlalarında körlenip gitmesinden kahroluyordu.

Mustafa'nın Selânik'teki halası Emine hanım Mustafa'yı Selânik'e kendi yanına çağırması bir kurtuluş müjdesi oldu. Hemen onu Selânik'e gönderdiler.

"Askerî okula devam ederken ata merak sarmıştı... Güzel bir tayı vardı. Okula dayımla beraber atla giderdi... Her cuma günü annemi, Naciye'yi ve beni görmeye gelirdi."

Yine bir cuma dönüşü idi...

Atın eğerini vurdu... Gemi taktı... Yola çıkmağa hazırlanıyordu... Yanına sokuldum:

— Ağabey, dedim.

— Ne var?

— Mektebe mi gidiyorsun?

— Evet.

— Beni de alsana atın terkisine!..

— Olmaz!..

— Ne olursun!..

— Olmaaaz!..

— Ne var sanki ben de geleyim seninle beraber...

— Olmaz dedik ya, hadi dön bakalım geriye!..

Atına bindi, gitti...

İnat olsun diye ben de arkasına takıldım... Fakat yaya yürüdüğüm için yetişemiyordum... Bir hendeğin kenarına gelmiştim... Atlamak istedim, ayağım kaydı, düştüm. O esnada nereden peydah olduklarını anlayamadığım bir sürü köpek üstüme hücum etmez mi?

Benden bir hayli ilerde bulunan ağabeyim köpeklerin sesini, benim feryadımı duyar duymaz atın dizginlerini çevirdi... Dört nala koşturarak bana yetişti... Biraz geç kalsa belki de köpekler beni parçalayacaklardı."

Doğduğu ev

Mustafa Kemal'in doğduğu ev bugün Selânik'te Aposto Pavlo sokağının 71 numaralı evidir. Türklerin karış karış kazandıkları Rumeli'nin sınırlarımız dışındaki topraklarında bir aziz hatıra olarak durur. Sofaya açılan güneşli, geniş odaları, cumbaları ve kafesleriyle süslü, güzel ve tipik bu Türk evinin ikinci katında sağdaki ilk oda Mustafa Kemal'e aitti.

Manastır'daki askerî liseden Selânik'e sılaya geldikçe ileride de meşrutiyetten sonra İstanbul'da bir göreve gönderileceği güne kadar Selânik'e her gelişinde Mustafa Kemal'in, sevinçlerini ve acılarını içinde yaşadığı, arkadaşlarıyle toplaşıp sabahlara kadar büyük memleket meselelerini tartıştığı bu oda, tavanındaki kabartma şekillerine kadar olduğu gibi durur.

Evin bakım masrafını Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti karşılamaktadır.

Bir gün gelecek, Mustafa Kemal "Yurtta barış, cihanda barış!.." ülküsünün bayrağını taşıyarak, oldum olası huzursuzluk yuvası olan Balkanlar'ı bir barış birliği halinde toplayacaktır. Balkan Birliği üyeleri, 4 Ocak 1933 gününde Atina'da yaptıkları konferans sırasında, heyetçe Selânik'e de giderek Atatürk'ün doğduğu evi ziyaret edecekler, Yunan hükümetince restore edilmiş olan evin kapısı önünde yapılan törende hazır bulunacaklar ve Yunan murahhas heyetinin başkanı Mr. Papanastasiou'nun hazırlanan bir tunç, levhayı evin duvarına astıktan sonra söylediği şu nutku alkışlayacaklardır:

"Balkan Konferansına katılan Yunan grubu adına, Türkiye Cumhuriyetinin onuncu yıldönümü münasebetiyle, Mustafa Kemal'in doğduğu eve O'nun hatırasını sonsuzlara devreden levhayı asmaktan şeref duymaktayım.

Mustafa Kemal sade dost bir milletin Şef'i değil, aynı zamanda Balkan milletlerinin de büyük bir siyaset adamıdır. O, vatanını kurtardıktan sonra, Türk milletine yenilikler getirmiş ve onun Balkan milletleriyle anlaşmasına önayak olmuştur.

İşte böylece, O, milletimizin beraberlik fikrini hararetle savunmuştur.

Mustafa Kemal'in içinde doğduğu bu mütevazi ev, büyük devlet adamının hepimizi hayran bırakan büyük eserine başlamak için ne güçlüklere göğüs germek, ne mücadeleler yapmak zorunda kaldığını hatırlatır.

Geçmişi; özgürlük ve sosyal reformlar uğruna yapılmış savaşlarla dolu olan bu tarihî Selânik şehri, Mustafa Kemal'i öz evlâtlarından saymakla şeref duymaktadır.

Mustafa Kemal'in bu şehirde doğmuş olması O'nun Ankara'da "Birbirimizle öyle sıkı münasebetlerimiz var ki adeta bir tek millet teşkil etmekteyiz." diye söylediği sözlerin ne kadar doğru olduğunu göstermektedir.

Onun için diyebiliriz ki, her Balkan milleti, ayrı ayrı, Mustafa Kemal'in ebediyen tarihe intikal eden şanından bir kısmını kendi şan ve şerefi sayabilir."

Evin cephesine konulan levhada şu yazı okunuyordu:

"Türk Milletinin İslâhçısı ve Balkan Birliğinin savunucusu Mustafa Kemal bu evde doğmuştur..."

«Benim atalarım, Rumeli'ye Anadolu'dan geçmişlerdir...»

Ali Rıza Efendi, saçının ve sakalının renginden kinaye, Kırmızı Hafız Ahmet Efendi adında bir ilkokul öğretmenininin çocuğuydu. Onlar da Çınarlı Mahallesi'nde oturuyorlardı.

Aile Selânik'e Manastır ilinin Debreibâlâ sancağına bağlı Kocacık bucağından gelmişti... Ali Rıza Efendi'nin doğum yeri olan Kocacık bucağı halkı da Anadolu'dan gitme ve tamamiyle Türk, Müslüman Oğuzların Türkmen boyundandırlar. Türkçe konuşurlar, Türklüğün karakter ve geleneklerini titizlikle korurlardı. Murad Hüdavendigâr'la Fatih Sultan Mehmet arasındaki dönemde Söke ve Aydın taraflarından önce Mora'ya, sonra da Kocacık'a getirip yerleştirilmişlerdi. Bazı fetihnamelerde adları "Sınır Gazileri" diye de geçer.

Atatürk çok kere arkadaşlarına: "Benim atalarım Rumeli'ye Anadolu'dan geçmişlerdir." derdi.

Ali Rıza Efendi evlendikten bir müddet sonra gümrük memurluğundan ayrılmış, Keresteci Cafer Efendi ile ortak kereste ticaretiyle uğraşmaya başlamıştı. İslahhane semtinde, Ahmet Subaşı Mahallesi'nde, sanat okulunun tam karşısındaki üç katlı, pembe boyalı evi de bu sırada yaptırdı. Ev iki bölüktü; küçük bölük daha çok selâmlık olarak kullanılıyordu. Selâmlığın cadde üstünde büyük bir kapısı vardı. Bu kapıdan küçük bir bahçeye, oradan da eve geçilirdi. Büyük bölük iki ahşap kattı.

Evin yapılış tarihi kesin olarak bilinmiyor. 1939 yılında Selânik'ten geçen bir Türk heyeti üyeleri evi ziyaret etmiş, yaşlı komşularla konuşmuşlardı. O tarihta 78 yaşında olan keresteci Hacı Abduş, Ali Rıza Efendi'yi gayet iyi hatırlıyordu:

Beni insanüstü göstermeyin

Yıllar sonra bir akşam Çankaya sofrasında hayatının çocukluk günleri konuşuluyordu. Bir misafiri Atatürk'e:

— Paşam, dedi, çocukluğunuzda kimbilir ne müstesna bir insandınız. Ne güzel, ne harikulâde anılarınız vardır!.

Atatürk, bu çeşit öğünmelerden, kendisine insanüstü'lük veren abartmalardan hiç hoşlanmazdı. Ama buna güldü:

— Nuri anlatsın dedi.

Nuri, Atatürk'ün çocukluktan beri en yakın arkadaşı, mahallelisi, asker olarak da çok yerde beraber bulunmuş meslektaşı, sofranın devamlılarından Nuri Conker'di.

Conker, Atatürk'e yakınlığına sığınarak, biraz da mizacı öyle olduğundan, Mustafa Kemal'e ağır şakalar yapar, kimsenin söyleyemediğini o rahatça söylerdi:

— Mustafa o zaman dayısının çiftliğinde bakla tarlasında karga çobanlığı ederdi dedi.

Konuyu açan misafir, sorusunun böyle bir mecraya dökülmesinden çok üzülmüş, hatta ürkmüş, Atatürk'ün şimdi kimbilir nasıl kızacağını düşünerek bin kere pişman olmuştu. Bu hizmeti ona hiç yakıştırmayarak:

— Aman Efendimiz... diye durumu kurtarmaya çalışırken Atatürk, son derece sakin:

— Doğrudur, öyle yapardık dedi ve ilâve etti:

— Bana insanlar üstünde bir doğuş atfetmeye kalkışmayınız. Benim doğuşumdaki tek fevkaladelik Türk olarak dünyaya gelmiş olmamdır.

"Komşumuzdu, iyi tanırdım. Hatta evini yaptırırken dama çıkar, Saksaklar denilen Arap oyunlarını seyrederdik."

Aynı mahallede oturan Mehmet Efendi de:

"Evini yaptırdığı günleri biliyorum ya, tarihini hatırlayamayacağım. O zaman da ondan sonra da her zaman görürdüm. Çok efendi iyi bir adamdı. Genç yaşta öldü. Evini yaptırırken sakal bırakıyordu" diyordu.

Mustafa Kemal'in mahalle arkadaşı, sonraları Ankara Belediye Başkanı ve Bilecik Milletvekili olan mühendis Asaf İlbay da Ali Rıza Efendi'ye dair şu anıyı nakleder:

"Mustafa Kemal'in babasını, biz akranlar tabiî tanımıyoruz. Yalnız Meşrutiyetin ilân edildiği 23 temmuz 1908 gecesi yapılan benim evlenme törenimde arkadaşım Mustafa Kemal de bulunmuştu. O gece Ali Rıza Efendi'nin yakın arkadaşı, amcam Üzeyr Bey, Ali Rıza Efendi'nin kumral, mavi gözlü, uzun boylu olduğunu, Mustafa Kemal'e çok benzediğini, mert, vefalı ve iyi kalpli bir arkadaş olarak tanındığını anlatmıştı. Küçük yaşta kaybettiği babası hakkında bu dinledikleri Mustafa Kemal'i çok duygulandırmış, hatta cep defterini çıkarıp, amcamın bu sözlerini, belki de o sıradaki duygularını not etmişti."

ANILARLA ATATÜRK

Çocuk Mustafa Kemal yalnız fareden korkuyordu

"Evde kendisine hususi bir oda ayırmıştık. Cuma tatillerini çok kere bu odada geçirirdi. Askerî okula ilk kaydolduğu zamanlar bu odada yalnız başına yatmaktan ürkerdi. Çocuk Mustafa Kemal yalnız fareden korkardı.

Odasındaki masanın üzerinde ders çalıştığı zamanlar kullanması için bir gaz lambası vardı. Gözleri mavi olduğu için bozulmasın diye bu lambanın üstüne mavi bir kâğıt geçirmişti.

Bir gün Naciye, muziplik olsun diye:

— Ağabey, demiş senin yattığın odada fare var!.

— Doğru söyle, kız!..

— İnan ki doğru, gözlerimle gördüm. Bıyıkları var, kocaman kocaman. Gözleri var, fıldır fıldır. Demin bir tanesi yattığın karyolanın dibinde dolaşıyordu.

Naciye'nin bu yalanına inanan ağabeyim, koşarak annemin yanına gitti:

— O odada ben artık yatmayacağım!..

— Niçin?

— Fare varmış orada!

— Kim söyledi?..

— Naciye söyledi, hem gözleriyle görmüş.

— Yalan söylemiş Naciye, sen bakma ona!..

— Yalan olur mu anneciğim, kocaman kocaman bıyıklarını bile görmüş Naciye. Ben yatmam artık o odada! Ya kulağımı fare ısırırsa?..

Ağabeyimin yetişmesinde büyük payı olan rahmetli annem kaşlarını çattı:

— Bu sözleri bir daha duymayayım, dedi, sen asker olacaksın! Asker korkar mı hiç?"

Kaymak Hafız'dan yediği dayak

1894'te Selânik Mülkiye Rüştiyesine girdi. Orta eğitimini burada tamamlayacaktı. Fakat kısmet olmadı. Okulun aynı zamanda müdür yardımcısı olan matematik öğretmeni Hüseyin efendi dayağı bol, ters, aksi bir adamdı. Kendisine "Kaymak Hafız" da derlerdi. Ama bu lakapla hiç bir ilgisi yoktu. Mustafa Kemal ondan bahsederken:

"Berbat bir adamdı. Kendisinden çok korkardım, ya da bana da sopa atarsa ne yaparım, diye düşündüğüm zamanlar ter basardı." derdi.

Korktuğu başına da geldi. Sınıf arkadaşlarından biriyle kavga ederken Kaymak Hafız'ın eline düştü. İnsafsızca dayak yedi, bu yüzden de okuldan ayrıldı. Büyükannesi bu kadar tahsil yeter görüyordu. Annesi ise okumaya devam etmesinden yana idi.

Mustafa Kemal şöyle anlatır:

Onlar, okusun mu, okumasın mı, diye aralarında tartıştıkları sıralarda ben kararımı çoktan vermiş bulunuyordum. Asker olacaktım. Komşumuzda Kadri bey adında bir binbaşı oturuyordu. Oğlu Ahmet Askerî Rüştiye'ye devam ediyor ve okul elbisesi giyiyordu. Onu gördükçe ben de böyle elbise giymeye heveslenivordum. Sonra sokaklarda subaylar görüyordum. Bu dereceye ulaşabilmek için gerekli yolun Askerî Rüştiye'ye girmek olduğunu da biliyordum. Birgün annemi şöyle bir yoklayayım dedim. Hiç taraftar olmadı. Şiddetle reddetti."

Zübeyde Hanım bu durum karşısında Mustafa'nın baba mesleğini sürdürerek ticaretle uğraşmasını istedi. Dayak yediği okuldan soğuduğunu, tam dört gün dört gece evden çıkmadığını görünce bu hali fırsat bildi. Mustafa'yı dizinin dibine oturttu:

— Mustafa ticaretle uğraşmak, bir tüccar olmak istemez misin?

— Hayır!

— Niçin evlâdım? Bak rahmetli baban da bir tüccardı.

— Ben omuzumda basma topları taşıyamam, ben asker olacağım.

★

Selânik Askerî Rüştiyesi Mithatpaşa Caddesinde, yeni ve çok güzel bir binada idi. O zamanlar kuvvetli öğretimi ve disiplini ile tanınmıştı. Öğretim üyelerinin çoğunluğunu aydın fikirli uyanık subaylar teşkil ediyordu.

Mustafa bir gün eve her zamankinden geç geldi. Annesi merak içindeydi:

— Mustafa bu saatlere kadar nerelerdeydin?

— Okulda!

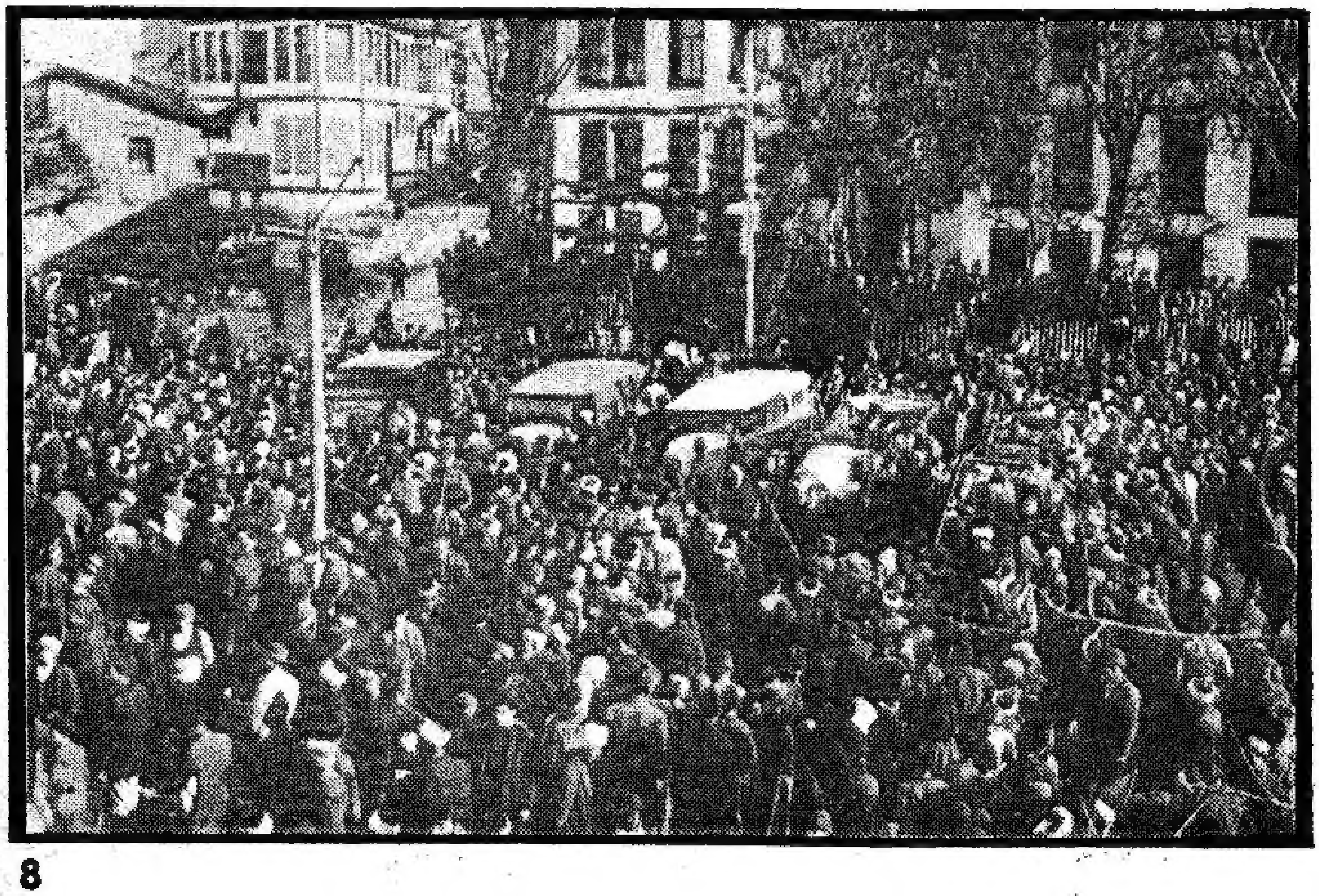

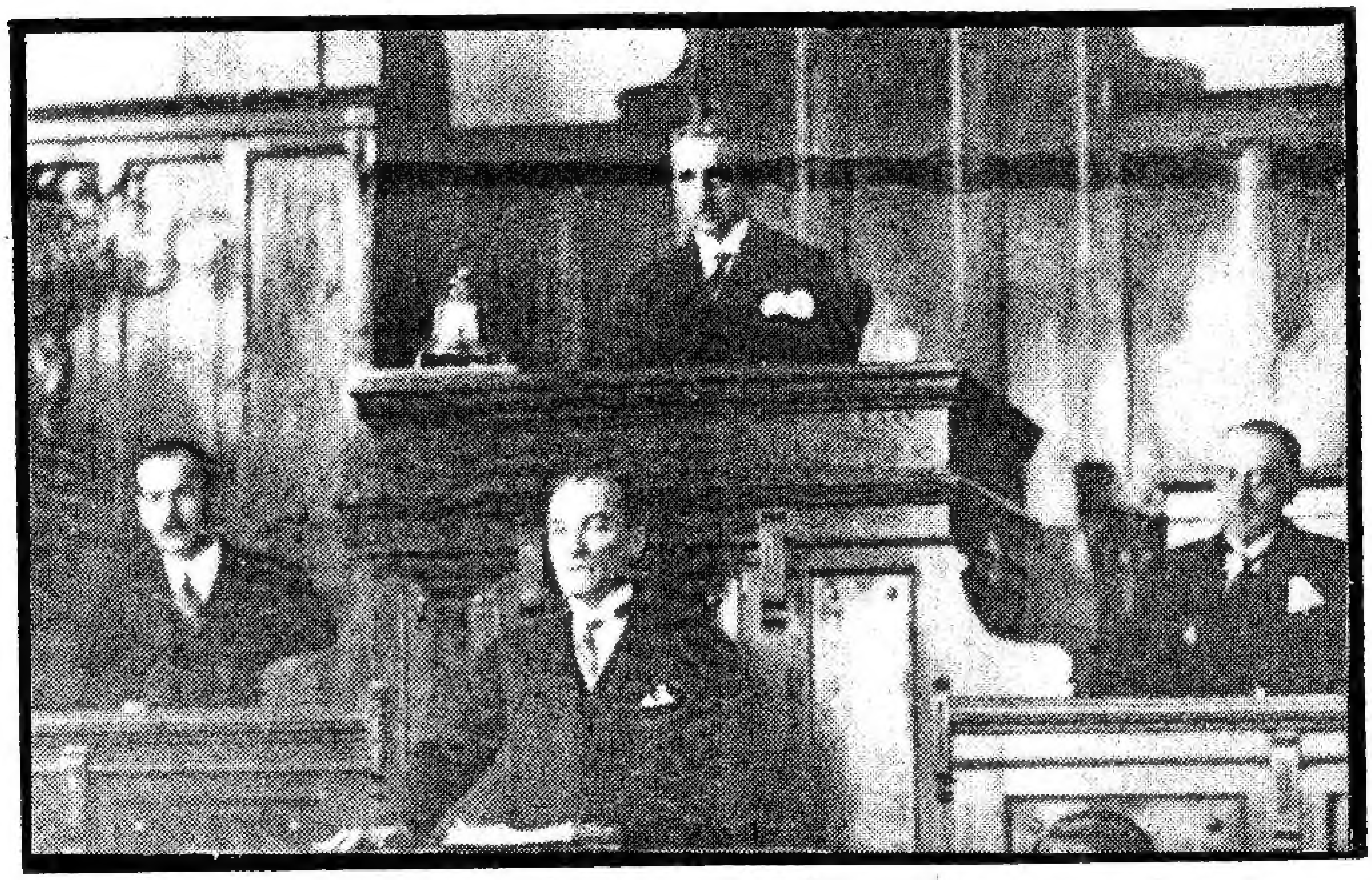

«Mustafa, senin adına bir de Kemal ekleyelim»

— Hangi okulda?
— Askerî Rüştiye'de!
— Orada ne işin var senin?
— İmtihana girdim, hem de kazandım.
— Bu ne imtahanıymış böyle oğlum?
— Kabul imtihanı... Biliyorsun ben asker î okula girmek istiyordum. Ama sen razı olmuyordun. Fakat ben karar vermiştim. Çalıştım, girdim. Biraz önce dahiliye subayı imtihanda kazananların adlarını okudu ben de varım. Hem de üçüncü sınıfa almışlar.

Zübeyde Hanım için bu olup bittiyi kabul etmekten başka yapacak birşey kalmamıştı:

— Hakkında hayırlı olsun evlâdım! dedi.

Ana duası tutar derler. Zübeyde Ananın duası da tuttu. Mustafa'nın bu kararı hem kendisi, hem de memleketi için hayırlı oldu.

Mustafa geceleri rüyasına giren süslü elbiseye artık kavuşmuştu. Lâcivert çuhadan, göğsünde tek sıra Ay-Yıldızlı sarı düğmeler parlayan dar bir ceket, ceketin kol kapaklarında birer parmak kalınlığında üç sıra yeşil şerit, dar ve yeşil zırhlı bir pantolon, sol kaşının üstüne doğru eğilmiş top püsküllü bir fes!

Küçük Mustafa bu kıyafetiyle sokaklarda bir General vakar ve azametiyle dolaşıyordu.

Askerî okulda üç ayda bir özel imtihanlar yapılır, sınıf birincilerinden beş öğrenciye çavuşluk rütbesi verilirdi. Mustafa , daha ilk imtihanda bu rütbeyi kazanmış, koluna üç sıra çavuş nişanı takmıştı.

Mustafa Kemal, hayat hikâyesini anlatırken Rüştiye'de matematik dersine merak sardığını söyler:

"Az zamanda bize bu dersi veren hoca kadar, belki de daha ziyade bilgi sahibi oldum. Dersler dışında meselelerle de uğraşıyordum. Yazılı sorular hazırlıyordum, matematik öğretmeni de yazı ile cevap veriyordu."

Hoca sert bir adamdı. Sınıfta birinci ikinci tanımıyordu. Bir gün bize:

"Aranızda kendine güvenenler kalksınlar, onları müzakereci yapacağım, dedi. Önce tereddüt ettim. Öyleleri ayağa kalktı ki ben kalkmamayı daha doğru buldum . Bunlardan birinin müzakeresi altına verildim. Fakat müzakerenin ortasında tahammülüm son dereceye geldi. Ayağa kalkarak Hocaya.:

— Ben bundan daha iyi yaparım dedim. Bunun üzerine Hoca beni müzakereci yaptı, öteki arkadaşı da benim müzakerem altına verdi."

Matematik öğretmeni yüzbaşı Üsküp'lü Mustafa efendi serttir ama, Mustafa'ya, daha doğrusu Mustafa'nın zekâsına ve dersine gösterdiği ilgiye özel bir dikkat sarfeder. Bu ilgi ve takdirle bir gün de ona:

— Senin adın da Mustafa, benim ki de... Bu böyle olmayacak. Arada bir fark olmalı, senin adının sonuna bir "Kemal" ekleyelim, ne dersin?

Genç öğrenci hocasının bu iltifatına teşekkür etti. Öğretmen yüzbaşı ertesi gün sınıfına girdiği zaman:

— Mustafa Kemal efendi, tahtaya gel bakalım diyordu.

Mustafa Kemal'in mahalle ve okul arkadaşı Asaf İlbay anlatır:

"Mustafa Kemal, Askerî Rüştiye'sinin süslü üniformasıyla ve güzel endamıyla okulun içinde de, dışında da dikkati çekiyordu. Okulda ve mahallede sık görüştüğü arkadaşları sayılı idi. Hazır bulunduğu her yerde üstün zekâsıyla etrafındakileri kendisine bağlamak sırrına ermişti. Hakim olan iradesine arkadaşını mutlaka tabi kılmayı bilirdi. Mahalle ve okul çocukları arasında en çok görüştükleri bitişik komşusu Kont Hüsamettin, kardeşi Rıfat, Ahmet Subaşılı, Pepenin Ahmet, Eşref , Demir Ali, Salih (Bozok), Fethi (Okyar) Fuat (Bulca), Nuri (Conker) bir de ben vardık.

Mustafa Kemal aramızda en ağırbaşlımız idi. Ama şakayı, latifeyi de severdi. Bizim gibi çocuktu ama, çocuk oyunlarına pek katılmazdı.

ATATÜRK'ÜN ÖZEL MEKTUPLARI

SALİH BOZOK'A

Atatürk'ün silah arkadaşı Salih Bozok'a yazdığı özel bir mektubu sunuyoruz. Salih Bozok, alttaki ufak resimde...

Mektuplarınızda, gazetelerde bize ait hislerinizi tasvir eden satırları okuduğum zamanlar kalbimin pek derin hislerle çarptığını duyuyorum. Birkaç kardeşinizin Akdeniz'i aşarak, çöllerde uzun mesafeler alarak donanmasına dayanan düşmanın karşısına çıkması ve buradaki vatandaşları kucaklayarak düşmanı sahile hapsetmesi şüphesiz sizi memnun eder. Fakat bir vatana borçlu olduğumuz fedakârlık derecesi düşündükçe bugüne kadar yapılan hizmeti pek küçük buluyoruz.

Bilirsin ben, askerliğin her şeyden ziyade sanatkârlığını severim. Burada sanatın bütün icraatını tatbik edecek kadar zamana ve bu zamanın doğuracağı vesait ve vesilelere malik olunursa işte o zaman milletin arzusuna uygun bir hizmet yapmış olacağız.

Ah Salih, Allah bilir, hayatımın bugününe kadar orduya faydalı bir uzuv olabilmekten başka vicdanî bir emel edinmedim. Çünkü vatanın muhafazası, milletin saadeti için her şeyden evvel ordumuzun, eski Türk ordusu olduğunu dünyaya bir daha ispat lüzumuna çoktan kani idim. Bu kanaate ait emellerimin şiddeti ihtimal, beni pek ziyade ifratperver göstermişti. Fakat zaman saf ve nezih dimağlardan doğan fikri hakikatleri, kabulünden çekinilse dahi tatbik ettirir.

Bu gece Derne kuvvetlerimizin bütün kumandanları ve zabitleriyle bir müsamere yapmıştık. Bu satırları çadırıma dönüşümde yazıyorum. Bu güzel kalpli, kahraman bakışlı arkadaşlarımın bu küçük rütbeli fakat düşmanı titreten büyük kumandanların samimi nazarlarında, vatan için ölmek iştiyakını okuyordum.

Bu okuyuş, dimağımda sizin, bütün Makedonya muhitinde tanıdığım arkadaşların, bütün ordumuzun kahraman evlâtlarının hatırasını canlandırdı. Kalbimde büyük bir sevinç ve gurur hasıl oldu. Arkadaşlarıma dedim ki: "Vatan mutlaka selâmet bulacak, millet mutlaka mesut olacaktır". Çünkü kendi selâmetini kendi saadetini memleketin ve milletin saadet ve selâmeti için feda edebilen vatan evlâtları çoktur.

Cümlenize selâm ederim kardeşim

M. KEMAL
Derne Osmanlı Kuvvetleri Kumandanı

MUSTAFA KEMAL VE CURTIS LAFRANCE MEKTUPLAŞMASI

"28 ekim 1923" günü New York eyaletinin Elmira adlı ufacık bir kasabasında yaşayan ve o sırada on yaşında bulunan Curtis adlı bir Amerikan çocuğu, hiçbir formaliteye lüzum görmeden ve sadece içinde duyduğu sevgiye uyarak, Mustafa Kemal'e bir mektup yazdı. Mustafa Kemal'in ismini çok duymuştu, onun hakkında yazılan bütün makaleleri okumuştu. Ama, Çanakkale'nin muzaffer komutanının, vatan müdafaası uğrunda ayaklanan milletiyle birlikte düşmanı vatanın "Harım-i İsmetinde" boğan TBMM Orduları Başkomutanı'nı daha yakından tanımaya çalışıyordu.

Curtis'in Büyük Kurtarıcı'ya gönderdiği mektubun çevirisi şöyledir:

Mustafa KEMAL PAŞA
ANKARA
Asya Türkiyesi

"Muhterem efendim,

On yaşında Amerikalı bir çocuğum. Türkiye'de olup bitenlere ve oradaki yeni hükümete karşı büyük bir ilgi duymaktayım. Birkaç gün önce sizinle ve Bayan Kemal'le yapılmış ve buradaki gazetelerde yayımlanmış bir röportajı okudum.

Türkiye hakkında yazılan yazıları bir araya topluyorum. Bunlar arasında bir sürü makale, sizin ve eşinizkiler de dahil olmak üzere birçok resimler bulunmaktadır.

Amerikalı bu çocuğa lütfen imzalı bir resminizi ve ufak bir mesaj gönderir misiniz? Bir gün Türkiye'yi görmek arzusundayım.

Hürmetlerimle."

İmza-CURTIS LAFRANCE

MUSTAFA KEMAL'İN KARŞILIĞI
Ankara 27.11.1923

"Mr. Curtis Lafrance'e

Mektubunuzu aldım. Türk vatanı hakkındaki alâka ve temenniyatınıza teşekkür ederim. Arzunuz veçhile bir adet fotoğrafımı leffen gönderiyorum. Amerika'nın zekî ve çalışkan çocuklarına yegâne tavsiyem: Türkler hakkında her işittiklerine hakikat nazariyle bakmayıp kanaatlerini mutlaka ilmi ve esaslı tetkikata istinat ettirmeye bilhassa atf-ı ehemmiyet eylemeleridir. Hayatta nail-i muvaffakiyet ve saadet olmanızı temenni ederim".

Türkiye Reisicumhuru
Gazi MUSTAFA KEMAL

ATATÜRK İÇİN 19 SAYISININ ÖNEMİ

1.1881'de 19'uncu yüzyılın bitmesine 19 yıl kala doğmuştur.

2. Büyük Atatürk'ün sağlığında İngiliz İmparatorluğu hükümeti Atatürk'ün doğum gününü tebrik etmek için Türk hükümetinden sormuş, ATATÜRK 19 Mayıs 1881 diye yanıtlamış ve kayıtlara böyle geçmiştir.

3. 1900'de 19 yaşında Harbiye'ye girmiştir.

4. 19 Aralık 1904'de hürriyet düşüncelerinden ötürü Yıldız Sarayı'na çağrıldı.

5. Harb Akademisinden aldığı sicil 317-8'dir. 19 eder.

6. Çanakkale savaşlarının kaderinde büyük rol oynayan 19'uncu fırka''yı (Tümen) teşkil ve ona komuta etmiştir.

7. 19 Mayıs 1915'de Miralay (Albay) oldu.

8. Emrindeki komutanlara: **"Ben taarruz edin demiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kuvvetler gelebilir."** demiş ve elindeki pek az kuvvetle 19 Mayıs 1915'e kadar oyalama savaşı ile düşmanı tutmuştur. Düşman yine Çanakkale'deki başarısızlıkları sonucunda 19 Aralık 1915'de Gelibolu yarımadasını boşaltmıştır.

9. Çıkmaz bir duruma düşen 7'inci Ordu'ya komutan tayin edilen :Kemal bir düşman saldırısını seziyor ve hazırlanıyor. Nitekim 19 eylül sabahı düşman harekete geçiyor, hem de kat kat üstün kuvvetlerle. Sağındaki ve solundaki kuvvetler epeyice kayıp verdikleri halde M.Kemal zamanında aldığı tedbirlerle kayıplardan kurtuluyor.

10. 19 Mayısta Samsun'a çıkacak olan Atatürk'ünbindiğiBandırma vapurunda 19 yolcu vardı. (19 Mayıs 1963 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya'nın 19 Mayıs ve Ötesi adlı makalesinden).

11. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkıyor. Bu tarihte 3 on dokuz sayısı vardır ki Atatürk'ün yaşamı zaten 3x19'dur. 19 Mayıs 1919'da iki on dokuz 38 yaşındaydı.

12. Millî Mücadele'ye eylem olarak başlanması için komutanlarla yaptığı konuşma ve Meclis'te millî davanın gerçekleşmesi yolunda güdülecek siyasetin karara bağlanması tarihi de 19 Kasım 1919'dur.

13. Millete yayınladığı bir bildiri ile Osmanlı Devletinin hayat ve egemenliğinin sona erdiğini belirterek Türk milletini hayat ve bağımsızlığa kavuşturmak için,, Ankara'da olağan üstü bir meclis toplanmasını ve Türk milletinin idaresini bu meclise devretmeyi 19 Mart 1920'de kararlaştırmıştır.

14. Sakarya Meydan Muharebesi'ni kazandıktan sonra, başarısına karşılık T.B.M.M. kendisine olan minnet ve şükranını belirtmek için 19 Eylül 1921'de kabul ettiği özel bir kanunla Mareşallık ve Gazilik unvanı verilmiştir.

15. Cumhuriyetin onuncu yılında söylediği sözlerin sonunda Türk milletine hitabı 19 kelimedir. **"Büyük Millet sonsuza akıp giden her 10 senede bu bayramı daha büyük şerefle, huzur ve refah içinde kutlamanı gönülden dilerim."**

16. 19 yıl Türk milletinin geleceğine egemen olmuş. Türk milletine Baş Komutan ve Devlet Başkanı olarak hizmet etmiştir. 1919-1938.

17. Konuşma sanatının şaheseri olan Büyük Söylev'in sonundaki Türk Gençliği'ne konuşması da başlangıç cümlesi ile birlikte 19 cümledir.

18. Büyük devlet adamı ve eşsiz kahramanın adı ve soyadı "MUSTAFA KEMAL ATATÜRK" 19 harftir.

19. **"NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE"**. Bu şaheser cümle 19 harftir.

20. 10 Kasım 1938'de (19x2x19) (10 Kasım günü saat 9.00'da 10+9=19) 3x19+57 yaşında ölümlü yaşama gözlerini kapamıştır.

21. Cenazesi büyük bir merasimle 19 Kasım 1938 günü Yavuz zırhlısı ile İzmit'e götürülmüştür.

2. En büyük kahramanın ölümü üzerine arkadaşı ve dava arkadaşı İsmet İnönü'nün Türk milletine bildirisi 19 cümledir.

23. Doğum ve ölüm yılları 1881 ve 1938 sayıları 19 sayısının katlarıdır.

24. 1919 sayısında 101 tane 19 vardır.

25. İlk 19 yılda hazırlandı, ikinci 19 yılda siyaset ve askerlik alanında savaştı, üçüncü 19 yılda devlet başkanı sıfatı ile hizmet etti.

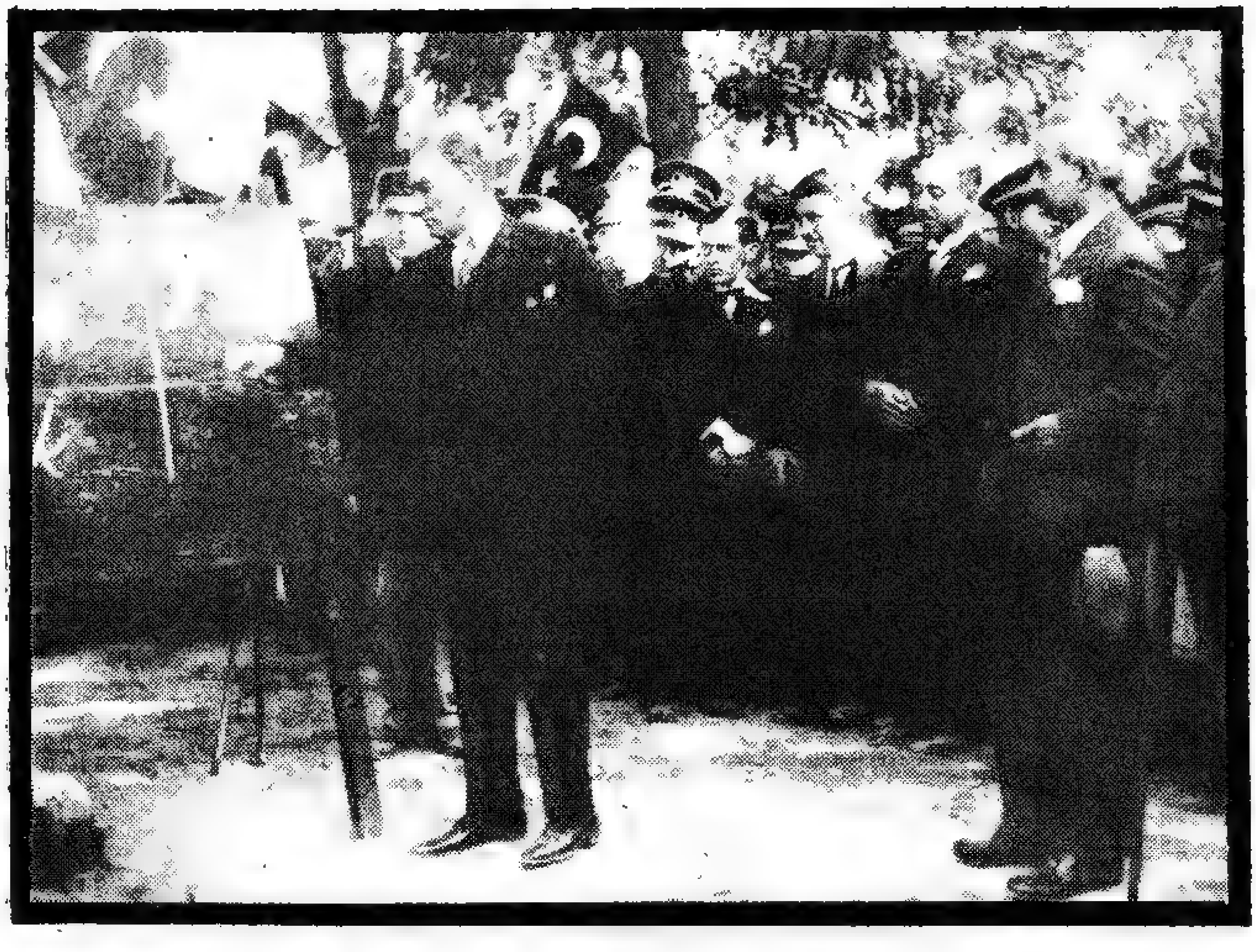

SAVAŞ GÜNLERİNDEN BİR ÖYKÜ

YIKIK YURT

BİR gün Manisa'da yangından sonra baraka biçiminde yapılan bir aşçı dükkânında yemek yiyordum. Esmer yüzlü, zayıf bir çocuk orada çıraklık ediyordu. Bir aralık çocuğa sordum:

— Senin adın ne, oğlum?

— Ali efendim.

— Nerelisin?

— Eşme kazasının Kayapınar köyünden.

— Düşman sizin köyüde yaktı mı?

— Yaktı, efendim bir şeyimiz kalmadı.

Çocuk bu son cümleyi büyük bir kederle söyledi. Solgun yüzünün büsbütün sarardığına dikkat ettim. Ama onu daha söyletmek istiyordum:

— Oğlum, sizin köyünüze düşman nasıl geldi, bana anlatabilir misin?

Tatlı bir şive ile anlatmaya başladı:

Biz evde anamla birlikte oturuyorduk. Düşman İzmir'e girdikten sonra babam, "Kuvayı Milliye"ye girmişti. bir sabah köyümüze düşmanın girdiğini haber aldık.

Tüfek atıldı, bağırtı oldu. Biraz sonra süngülü iki düşman eri geldi. Kapımızı kırıp içeriye girdiler. Anamı yakaladılar:"Senin kocan çeteye kaçmış!.." diye zavallı anacağımı gözümün önünde parçaladılar. Ben hüngür, hüngür ağlamaya başladım. Sonra gazlı paçavralarla evimizi ateşe verdiler. Beni bir köşe başına götürdüler: "Biz gelinceye kadar sen burada duracaksın! dediler Onlar başka bir eve girdiler. O sırada can korkusu bastı, "kaçayım" dedim. Koşarak dağ yolunu tuttum. Biraz sonra benden evvel kaçan birkaç köylüye rastladım. Hep birlikte aç, susuz koştuk. Bir millî mürfeze gördük. Bizi yanlarına aldılar. Ondan sonra hep orduda bulundum. Savaş bitince buraya geldim. Şimdi bu dükkânda çıraklık ediyorum.

— Aferin Ali, ben senin anlattığın şeyleri kitaba yazacağım. Herkes okuyacak.

Ali çok sevindi:

—Beyefendi adımı da yazacak mısın? diye sordu

— Hay hay hepsini!

— Evet, dedim.

— Adını da yazacağım Ali.

Yunanlıların İzmir'i bombaladıktan sonra kentin durumu...

Atatürk'e Birlikte Savaşanlara ve Çocuklarına

CAHİT KÜLEBİ

Kuşun kanadında türküler
Kemal Paşa'nın gönlüne vardı,
Cevabından önce kendi geldi.

Bir gemi yanaştı Samsun'a sabaha karşı
Selâm durdu kayığı, çaparı, takası,
Selâm durdu tayfası.

Bir duman tüterdi bu geminin bacasından
Duman değildi bu!
Memleketin uçup giden kaygılarıydı

Samsun limanına bu gemiden atılan
Demir değil!
Sarılan anayurda
Kemal Paşa'nın kollarıydı.

Selâm vererek Anadolu çocuklarına
Çıkarken yüce komutan
Karadeniz'in hâlini görmeliydi.

Kalkıp ayağa ardısıra baktı dalgalar
Kalktı takalar,
İzin verseydi Kemal Paşa
Ardından gürleyip giderlerdi
Erzurum'a kadar.

Bu ne inançtı ki, Gazi Paşa!
Atının teri kurumadan
Sürüp gittin
yeni yeni savaşların peşinde.

Bir selâm gibi gitti Erzurum'a,
Bin selâm gibi gitti Erzurum'a,
Bin selâm gibi geldi Sıvas'a Erzurum'dan.
Dağlar alçaldı yol vermeğe,
Temizlendi ılkımından karından.

Analar bacılar yola döküldü,
Cephane taşıdı arkasından.
Irmaklar suyundan faydalattı,
Ağaçlar dalgasından.

Yer gök inledi bir yol daha
Kurtuluş savaşından.

Bu ne inançtı ki, Kemal Paşa!
Atının teri kurumadan
Sürüp gittin
yeni yeni savaşların peşinde

Sana borçluyuz ta derinden!
Çünkü yurdumuzu sen kurtardın,
Hasta, yorgun düşmüştük,
Yaralarımızı iyice sardın.

Yiğittin, inanç doluydun yapıcıydın,
Sanatkârdın, denizler kadar engin,
Kimsenin görmediğini görürdü
Sevgiyle bakan gözlerin.

Dedin ki: Bu millet, bu büyük millet
Yüzyıllar boyunca geri kalmış,
Bu yurt, bu güzel yurt, bizim yurdumuz
Her yanından yaralar almış.

Dedin ki: Bir güzel savaşmalı
Kurmak için yeniden,
Bilgiyle, inançla, coşkuyla
"Öğün, çalış, güven!"

Sana borçluyuz ta derinden!
Işığısın bu yurdun.
Dilimizi, ulusallığımızı öğrettin bize,
Çünkü cumhuriyetimizi sen kurdun.

Hürriyeti sen yaydın içimize,
Halkçıyız dedin halk içinden,
İnançta hür yetiştirdin bizi,
Borçluyuz sana ta derinden!

Devrimlerle yüzelttl, çok yüceltti,
Bu milleti temiz ellerin.
Sana borçluyuz ta derinden
En büyüğü Mustafa Kemallerin!

Cahit Külebi

BİR MUSTAFA KEMAL DAHA

Gün gelir üfler vatanımın boruları
Kan kırmızısını sabaha
Kılıçlar bismillâh der
Kalkar atlar şaha

Feleğin kahpe yazısı okunur yeniden
Dağ başını duman alır kardeşim
Bire bin olur bize yüzbin olur düşmanımız
Ölüm yıldız yıldız girer günaha

Savaşın sonudur bitti sanırsınız
Vatan ve bayrak
Bir çocuk daha doğar
Bir Mustafa Kemal daha

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

ATATÜRK'Ü DİNLERKEN

Söylüyor birer güneş yakarak bağrımızda,
Bir tarihi yolundan çevirecek sözleri.
Ülküsünün koruyla ışıldıyor gözleri,
Haykıran bütün yurdun sesi var bu ağızda.

Bir kan gibi gezerek yurdun damarlarını,
Bu ses bir nabız gibi bir bilekte atıyor.
Bu ses yurdu sevgiden bir kolla kuşatıyor,
Anlatıyor inanla bize büyük yarını.

Aşacak bir ok gibi çağların üzerinden,
Bu sesin yankısıyle dolacak en uzaklar.
Bu sesi dinleyecek sarsılarak derinden,
Bin yıl sonra bu toprak üstünde doğacaklar.

YAŞAR NABİ NAYIR

ATATÜRK'Ü ANIŞ

Düşmanların elinden,
Bizi kurtaran sensin,
Bu vatanı yeniden,
Özenle kuran sensin.

Adını küçük, büyük,
Anıyoruz her zaman.
Adı büyük Atatürk,
Anlı, şanlı kahraman.

MEHMET NECATİ ÖNGAY

AĞIT

Bizdendi sevinci bizdendi derdi
Bir uyurduk o bizleri beklerdi
Uyudu nöbeti bizlere verdi

Türklük yüreğini dağlıyor şimdi
Cihan da bizimle ağlıyor şimdi

Kuru yapraklara benzedik bu güz
Her göz kan içinde sapsarı her yüz
Milyonlarız bir babadan öksüzüz

Türklük yüreğini dağlıyor şimdi
Cihan da bizimle ağlıyor şimdi

Gök düşsün toprağa toza belensin
Mezarına gece yıldız elensin
Şehitler doğrulsun nöbet dolansın

Türklük yüreğini dağlıyor şimdi
Cihan da bizimle ağlıyor şimdi

Dünya hem kabr olur hem onu gömer
Yıldızlar kandildir semalar kemer
Sus boğulayazdın sus Aşık Ömer

Türklük yüreğini dağlıyor şimdi
Cihan da bizimle ağlıyor şimdi

ANKARA'LI AŞIK ÖMER

ATATÜRK

Üstümüze gece gündüz kol geren,
Bize güzel, iyi günler gösteren,
Türk iline yeni baştan can veren
Kimdir diye sorarlarsa: Atatürk.

Yurdumuzu aydınlatan sabahlar,
Düşmanlara korku veren silâhlar,
Tersaneler, fabrikalar, tezgâhlar
Göze çarpan her ne varsa: Atatürk.

Tanrı gibi görünüyor her yerde
Topraklarda, denizlerde, göklerde:
Gönül tapar kendisinden geçer de
Hangi yana göz dalarsa: Atatürk.

Babasından önce onun adını
Öğretiyor oğluna Türk kadını,
Ondan aldık yaşamanın tadını,
Bahtiyarız, bahtiyarsa Atatürk.

FARUK NAFİZ ÇAMLIBEL

RESİMLERLE ATATÜRK

1881

Selânik'te doğdu

1905

Yüzbaşı oldu
Şam'da "Vatan ve Hürriyet Cemiyeti"ni kurdu

1919

Ulusal Kurtuluş Savaşı için Samsun'a çıktı

1919

Erzurum Kongresi'ni topladı

1922

İzmir'i düşman işgalinden kurtardı

1923

Annesi Zübeyde Hanım öldü

1925

İlk kez şapka giydi

1934

TBMM "Atatürk" soyadını verdi

1935

Türk Kuşu'nu açtı

1937

Vasiyetini yazdı

1906
Sofya'ya "Askeri Ataşe" olarak atandı

1913
Anafartalar grup Komutanı

1916
Muş ve çevresini düşmandan kurtardı

1919
Sivas Kongresi'ni gerçekleştirdi

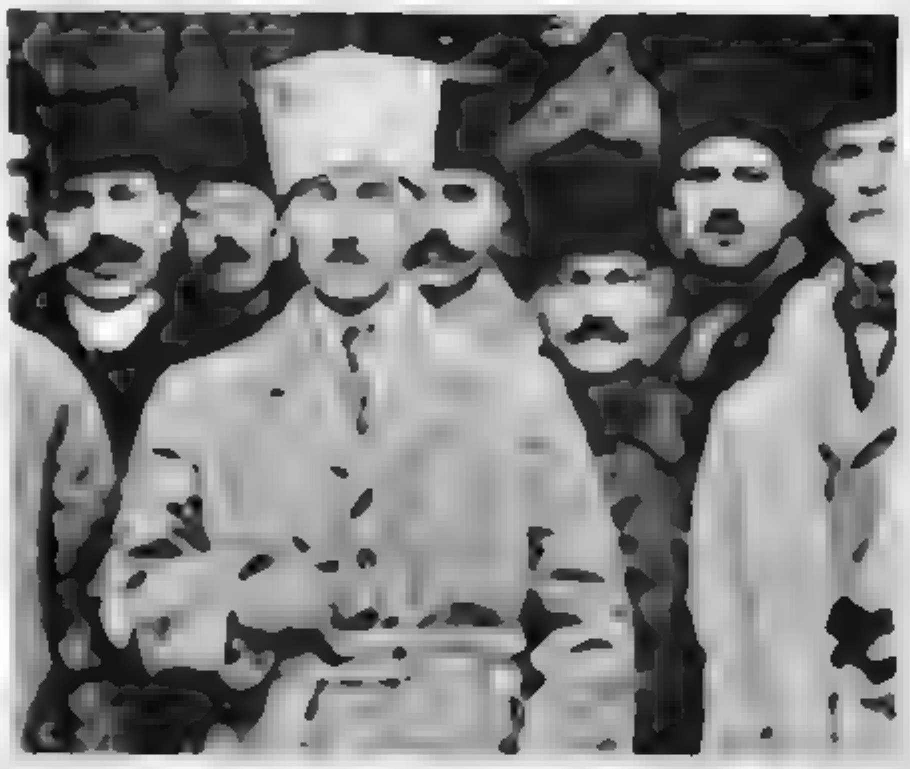

1920
İlk TBMM'yi açtı

Kocatepe'de büyük taarruzu yönetti

1926
İlk heykeli Sarayburnu'na konuldu

1927
Büyük tarihî "söylev"ini okudu

1932
Türk Dil Kurumu'nu kurdu

1938
Hastalığı ağırlaştı

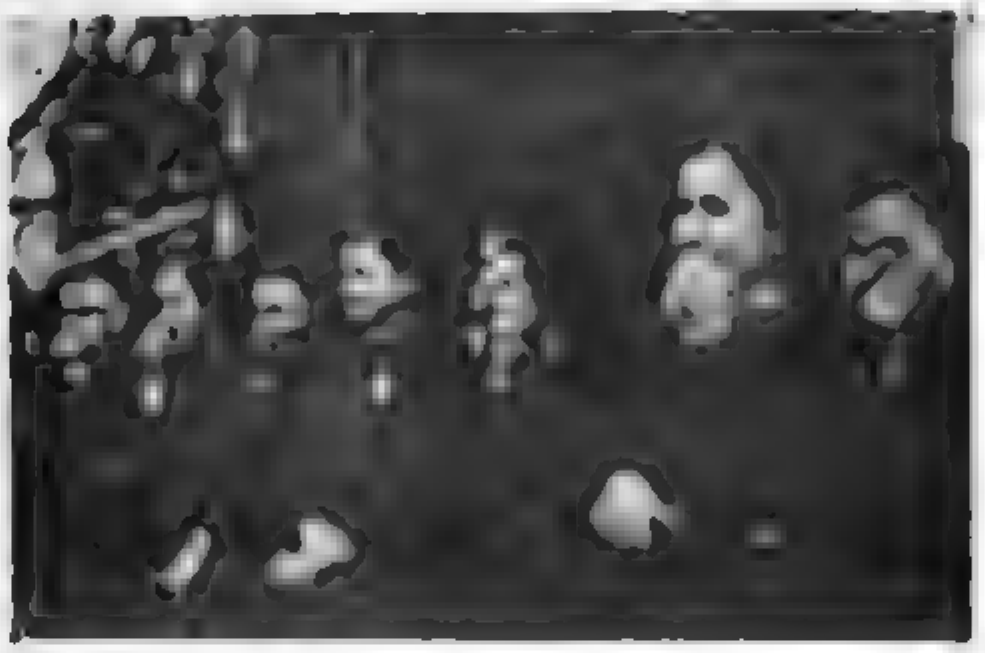

1938
Yaşama gözlerini yumdu

Benim naçiz vücudum bir gün elbet toprak olacaktır.
Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır.

MUSTAFA KEMAL

ATATÜRK'ÜN TÜRKÇÜLÜĞÜ

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU

ATATÜRK devrim yolundaki uğraşmalarını ömrünün son on üç yılında, en çok Türk dili ve Türk tarihi üstünde yoğunlamıştı. Diyebilirim ki, o devir boyunca bütün konuştukları, düşündükleri ve okuyup yazdıkları hep bu iki konu etrafında döner dururdu. Türkçe hangi diller grubundandır? Büyük bir ulusun kökleşmiş, işlenmiş ve gücü her düşünceyi, her duyguyu, her kavramı ifadeye yeterli bir dil midir? Yoksa, bu nitelikleri taşıyan başka bir dilin yan dallarından biri midir? Eğer böyle ise, ondan yabancı sözleri ayıklayıp attıktan sonra, ortada ne kalır? Eğer değilse, acaba niçin bizden önce Selçuk Türkleri Farsçayı devlet ve kültür dili olarak kabullenmişlerdir? Acaba biz neden Orta Doğu'ya "hâlis Türkçe" söyleyerek "hâlis Türkçe" okuyup yazarak gelmişken Osmanlıca diye bir yapma dil meydana getirmek lüzumunu duyduk?

Atatürk'ün bizi yalnız bir zümrenin anladığı ve kullandığı bu yapma dilden kurtarmak kararını verirken bu gibi kuşkulara uğramış olduğunu sanırım. Bellibaşlı dil bilginlerimizle hemen geceli gündüzlü denecek kadar sık sık yaptığı toplantılardaki konuşmalarından böyle bir ruh hali içinde bulunduğunu sezmemek mümkün değildi. Gerçi, buna bir çeşit "ilmî şüphecilik" de denilebilirdi. Bizim dil bilginlerimizin Türkçeye dair ileri sürdükleri hükümlerin bazı gelişmeli, ya da "indî" görünen taraflarıyla Atatürk'ün rasyonalist zekâsını gölgeleyen o şüphe bulutunu dağıtabileceği umulamazdı.

NİTEKİM, Atatürk her devrim hareketinde olduğu gibi dil reformu davasında da kesin bir kanaate varmak, daha doğrusu, bu davayı gerçekçi ve bilimsel bir temel üstüne oturtmak için izleyeceği yolu gene kendisi açmak zorunda kalmıştır. Önce Çankaya Köşküyle Dolmabahçe Sarayı'ndaki yazı ve okuma odalarını birer geniş ve büyük kitaplık haline sokup raflarını tavandan tabana kadar her soydan, her dilden bütün türkologların ve oriyantalistlerin yazdıkları yüzlerce cilt eserle doldurmuştur.

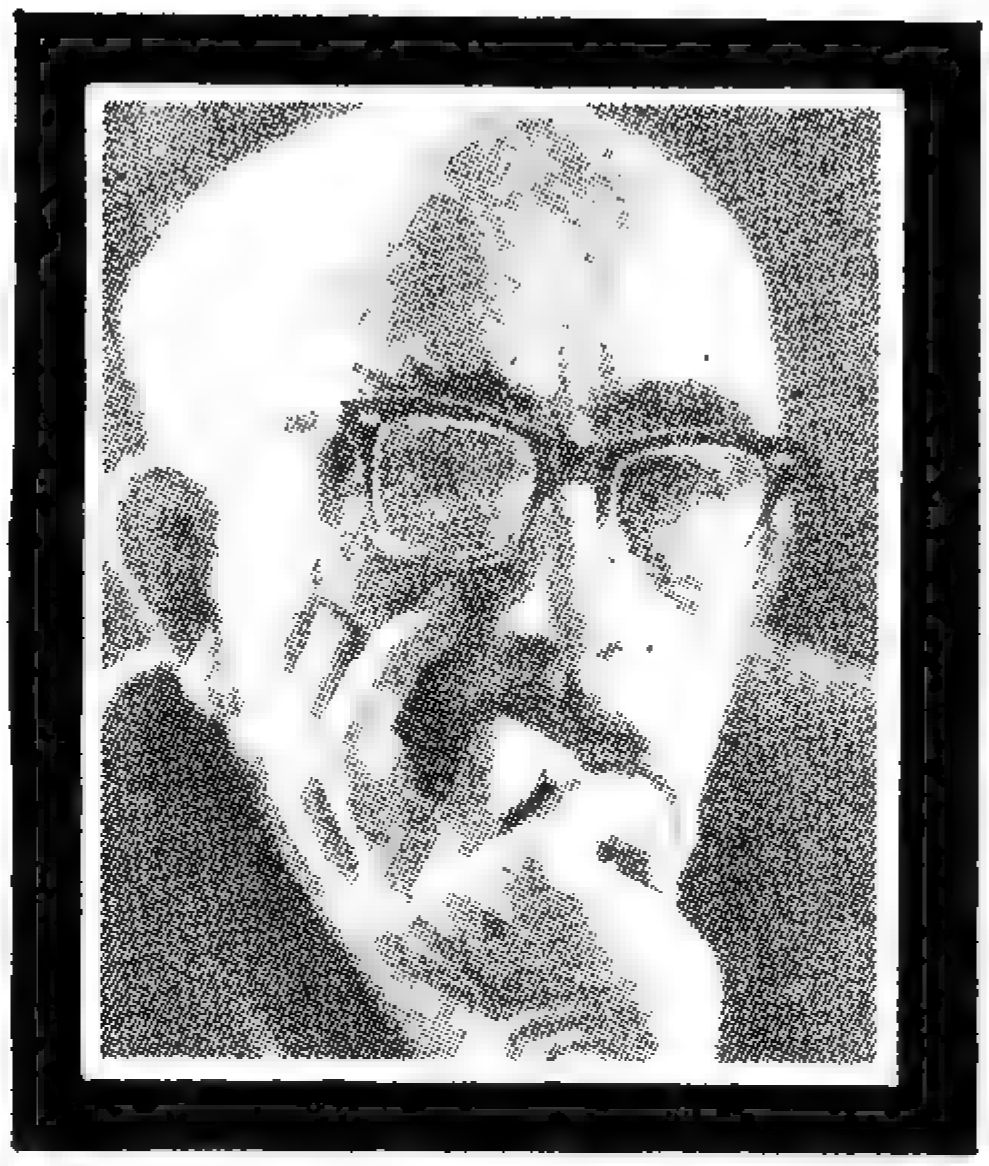

Bu satırları yazarken O'nu büyük geniş kitaplığının ortasındaki kocaman masasının başında saatlerce, soluk almadan, yorulmadan, bıkıp usanmadan sanki, yarın sınava girecek bir öğrenci gibi çalışmaları gözümün önüne geliyor. Yanında gerek filan kitabı veya filan kamus cildini raflardan bulup çıkarmak veya bazı notlarını temize çekmek, okumak istediği metin, bilmediği bir dilden ise Türkçeye çevirmek görevini yürütmek için iki üç yardımcısı vardır. Fakat, bunların çok defa yorgunluktan bayılıp düştükleri olurdu. O zaman Atatürk seslenirdi: "Çocuklar, bir kahve, bir cigara içelim..." Bu kahve, cigara faslı ne kadar sürerdi? On dakika mı? Çeyrek saat mı? "Haziran" ile tekrar çalışmaya başlanırdı.

ATATÜRK sanki cephede bir taktik ve stratejik "vaziyet"i incelemekte gibidir. Bunu, kendisini o durumlarda da gördüğüm için söyleyebilirim. Altıntaş-Kütahya hattındaki yenilgimiz üzerine idi. Atatürk henüz Başkumandan değildi. Fakat Büyük Millet Meclisi Başkanı yetkisini ve şahsî otoritesini kullanarak Eskişehir'in boşaltılması

ve Garp Cephesinin, Sakarya'nın beri yakasına çekilmesi harekâtını Fevzi Paşa ile birlikte Ankara'dan idare ederdi. Ve her akşam Kalaba köyünün üst tarafından Genelkurmay Başkanlığı binasının bir odasına kapanıp üzeri haritayla örtülü masanın başında bütün gece, tıpkı Çankaya'daki kitaplığındaki gibi durmadan, sabahlara kadar çalışırdı. Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa dayanamayıp yatak odasına çekilirdi. Subayların yüzü uykusuzluktan sapsarı kesilirdi. O'nun dinlenme süreleri ise gene böyle bir kahve ve bir cigara içimliğini geçmezdi. Bu kısacık çalışma aralarında da biz sivil ziyaretçilere "vaziyet" hakkında anlayacağımız şekilde bilgiler vermek için vakit bulurdu.

Nitekim, kitaplığındaki çalışmalarının ertesi akşamlarında, davetlileriyle sofraya oturduğu zaman birtakım havaî sözler ve latifelerle başını dinlendireceği yerden dönüp dolaşıp sözü gene dil bahsi üzerine getirişleri de biraz bu halini andırmaz mı?

EVET, tekrar söyleyebilirim ki, Atatürk'ün gözünde Kurtuluş Savaşı ne kadar büyük bir önem taşımışsa ve bu uğurda geceyi gündüze katarak nasıl çalışmış, çabalamışsa Türk dili ve Türk tarihî davasını da öylece her işin üstünde tutmuş ve buna bir çözüm yolu bulmak için didinip durmuştu.

O'nun bu son hareketlerini lüzumsuz ve boşuna bir kuvvet harcama, ya da tarihî misyonu dışında bir bilim konusunda merak sarma şeklinde görünler vardı, belki de, hâlâ vardır. Bunlar millî gurur denilen asıl duygunun Atatürk'te ne kadar yüksek derecelere vardığını bilmeyenler ve bu gururun, daha dün, yedi düvele karşı kazanılmış askerî ve siyasî zaferlerle yeterince tatmin edilmemiş bulunduğuna ihtimal vermeyenlerdir. Mustafa Kemal adı bu zaferlerin kahramanı olarak bütün dünyada dillere destan olmuştu. Kurduğu yeni devlet ve başardığı devrimlerle Türkiye üzerine bütün medeniyet âleminin hayranlığını çekmişti. Kaderden. daha ne bekleyebilirdi?

BUNUN cevabını yabancıların kendisi hakkında yazdıkları övgüler karşısındaki tepkileriyle gene kendisi verirdi. Derdi ki: "**Bunlar hep beni övüyorlar. Türk milletinden, Türk milletinin büyüklüğünden, insanlık değerinden, dört bin yıl boyunca cihanın her tarafında bıraktığı medeniyet izlerinden hiç bahsetmiyorlar. Onu hâlâ nereden çıkıp geldiği bilinmeyen, dili yok, kültürü yok, tarihte yeri yok bir aşiret sanıyorlar, ya da öyle görmek istiyorlar. Türk milletini bu suîzan'dan kurtarmak, onu medeniyet âlemine gerçek hüviyetiyle tanıtmak kutsal bir görevdir ve garibi şu ki, bu kutsal görevi bizden önce her soydan her dilden birçok Avrupalı türkologlar, oriyantalistler yerine getirmiş, Türklerin VII, yüzyıldan beri KökTürk yazısı diye bir alfabesi olduğunu, bunun XII., XIII. yüzyıla kadar eski Kırgızlar ve Yeniseyliler tarafından kullanıldığını ellerindeki reddolunmaz ilmî belgelerle ispatlamış bulunuyor,**"

Atatürk bununla da kalmaz, bize bugünkü Türkçeye çevirttiği Orhon Kitabelerinden parçalar okur ve: "Söyleyin bana, derdi VII. yüzyılda dünyanın ne tarafında, hangi hükümdar devlet idaresi ve halk sevgisi anlayışını bizim Bilge Kaganımız (Hanımız(veya Kül-Tekinimiz gibi güzel ve akıcı bir dille ifade edebilirdi." Ve bunu söylerken sesindeki heyecandan anlardık ki Atatürk'ün millî gururu ancak büyük bir millete mensup olmak inancından gelmektedir.

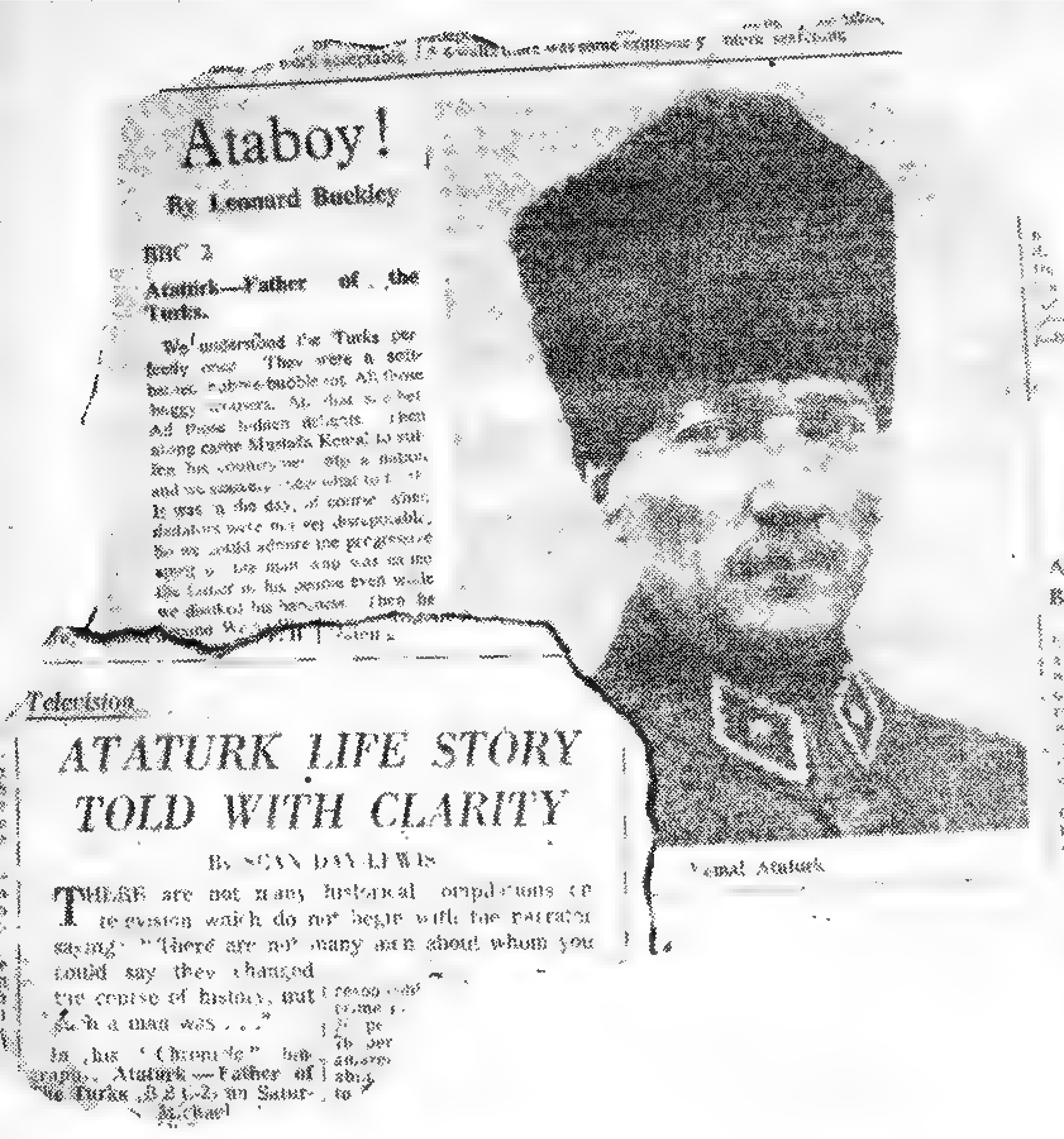

ATATÜRK İÇİN NE DEDİLER?

Arkadaşlar, yüzyıllar nadir olarak dâhi yetiştirir. Şu talihsizliğe bakın ki, o büyük dâhi çağımızda Türk ulusuna nasiboldu. Mustafa Kemal'in dehasına karşı elden ne gelirdi?

İNGİLTERE BAŞBAKANI LOYD GEORGE

(1919'da Amerikan kongresine verdiği rapordan)

● Lider Mustafa Kemal Paşa, Çanakkale'de bir kolorduya şan ve şerefle kumanda etmiş bir Türk generali olup çok kudretli ve keskin zekâlı bir kişidir. (1919)

(Atatürk Nezdinde Bir Yıl Elçilik, 1934, S, 22)

Amerikalı General Harold

● Ben şimdiye kadar on beş hükümdar ve cumhurbaşkanı ile özel ve resmî konuşmalar yaptım. Bu geceki kadar ezildiğimi hatırlamıyorum.

Mustafa Kemal'de büyük bir ruh kudretinin esrarı var. (1922)

(Yücel, 1942, C, XVI, sayı 91-93)

İngiliz Generali Sir Charles Townshend

● Şimdi istediği ân kendisini diktatör ilân edebileceği halde, halkın temsilcilerinden sorumluluğu çalmıyor: "Meclis", diyor, "Bir adamdan ibaret değildir, ben sadece onun başkanıyım" (1923).

(Yücel, 1940, C, C. XI, Sayı: 61)

İngiliz Gazeteci Grace Ellison

● O'nun ölümü nedeniyle yalnız ulusunun kurtarıcısına ve devrimcisine değil, yalnız büyük devlet adamına ve askere değil, aynı ölçüde bilimin de anlayışlı bir dostuna, öncüsüne yas tutuyoruz.

Anadolu ve Türk ulusunun geçmişinin araştırılması üzerinde çalışan yabancı bilginler, Atatürk'ün hâtırasını, kendi ülkesinin çocukları kadar büyük bir bağlılıkla koruyacaklardır.

(Belleten, 1939, sayı 10, S. 205)

Alman Arkeoloğu Dr. B. Bittel

★ Savaşta Türkiye'yi kurtaran, savaştan sonra da Türk ulusunu yeniden dirilten Atatürk'ün ölümü, yalnız yurdu için değil, Avrupa için de en büyük kayıptır.

Her sınıf halkın O'nun ardından döktükleri içten gözyaşları bu büyük kahramana ve modern Türkiye'nin Ata'sına lâyık bir ilgiden başka bir şey değildir.

(Tan, 18 Aralık 1938)

İngiliz Başbakanı Winston Churchill

● Atatürk, zamanının en güçlü ve yılmaz devrimcisi idi.

O'nun büyük eserinin, bundan sonra da aynı yücelikle yaşamasını gerek Türkiye ve gerekse Avrupa adına ümit edelim.

(Ulus, 12 Kasım 1938)

Belçika, İndependance Gazetesi

● Büyük ölünün huzurunda eğilmeğe ve bütün dünyanın büyük bir kumandan, eşsiz bir devrimci olarak tanıdığı Ulu Önderinize olan son saygı görevimizi yapmaya gidiyoruz.

O'nun hayata gözlerini yummasıyla insanlık, yeri kolay kolay doldurulamayacak büyük bir adam kaybetmiştir.

(Dünya Ağlıyor, 1939, S. 89)

Bulgar Savunma Bakanı General Daskalof

● Siyasî hayata atılalı kırk yıl oldu. Birçok ülkeler gördüm, birçok devlet ileri gelenleriyle karşılaştım. Fakat bunlardan hiçbiri bütün Türkiye ile birlikte ölümüne ağladığım Atatürk kadar bende derin iz bırakmadı.

(Dünya Ağlıyor, 1939, S. 97)

Fransız Elçisi Comte Charles de Chambrun

Türkiye'nin kurucusunu daha büyük bir hayranlık ve takdirle anacaktır.

Atatürk'ün başardığı işleri, bir mersiyenin satırları arasında özet olarak bile anlatmak mümkün değildir. Bugün aziz hâtırasını yüzyılımızın en fevkalâde adamlarına lâyık olan hayranlık ve takdirle selâmlıyoruz.

(Cumhuriyet, 23 Kasım 1938)

Fransız, L'Illustration Dergisi

● Fransa, kendisine pek çok dostluk belirtileri göstermiş olan bu büyük adamın anısını daima canlı tutacaktır.

(Ülkü, 1938, C. XII, sayı 70)

Fransız Başbakanı Edouard Daladier

● Daha önceleri korkunç düşman sayarak hayranı oldukları bir büyük adamın ölümüyle Türkiye'nin ve Avrupa'nın uğradığı kayıptan derin üzüntü duymaktadırlar.

(Dünya Ağlıyor, 1939, S. 9)

İngiliz, Times Gazetesi

● İstiklâl Savaşı imtihanında en başta ve sembol olan Mustafa Kemal Paşa vardı. İşte bundan dolayı O'nun devrinde eziyet çekmişlerin bile, kalplerinde daima bir yeri vardır.

O, sonu gelmeyen hürriyet alanındaki çabalamaların bir sembolüdür. Türk milleti de diğer hür dünya milletleri gibi hür olacaktır.

Halide Edip Adıvar

● Türkiye'de demokrasi için bir tek tehlike, toplumun geriye döndürülmesinden doğar. Atatürk ruhu geriliği boğar ama, memleket kalkınmasında da duraklama olur, demokrasi hamlesinde gecikmeler belirir.

Fakat şunu bilmek gerekir ki, Atatürk'e ihanet etmeğe kimsenin gücü yetmeyecektir.

(Cumhuriyet, 12 Mayıs 1964)
Prof. Dr. Reşat Kaynar

● Atatürk, daha Anadolu'ya ayak bastığı günden itibaren, artık istiklâlini ve meşruluğunu kaybetmiş, fiilen dağılmış bir saltanata karşı, meşrûluğu arıyarak harekete geçti ve bu meşrûluğu, Erzurum, Sivas kongrelerinde ve Birinci Büyük Millet Meclisi'nde halkın iradesinden aldı. (1962)

Şevket Süreyya Aydemir

● Mustafa Kemal idealist olmasaydı "Egemenlik ulusundur" kuralını bütün eylemini temeline koymazdı.

O'nun bütün yaptıkları, demokrasinin ve halk egemenliğinin temel prensibi olan bu kuralın uygulanışı oldu.

(Atatürk. Görüşler ve Hâtıralarla, 1962, S. 65)
Prof. Dr. Cahit Tanyol

● Bugünkü Birleşmiş Milletler ideolojisine temel olan, cihanda sulh, dünya vatandaşlığının görevleri ve her şeyin üstünde insanlık prensiplerini, Atatürk'ün ilkeleri arasında buluruz. Çünkü o, insan seven ve kimseye kin gütmeyen bir yaradılışta idi. Nitekim vatanını kurtardıktan sonra, esir ettiği düşman başkumandanının elini üstün bir centilmenlikle sıkan, içeride ve dışarıda bütün düşmanlıkları unutan, bütün düşmanlarını affeden ve onlara el uzatan ilk ihtilâlci asker Mustafa Kemal'dir.

(Çeşitli Cepheleriyle Atatürk, 1964, S. 27)
Şevket Süreyya Aydemir

● Demokrasi Atatürk'ün ideali idi. Bütün devrimleri de ona hazırlık. Çünkü vicdan ideali idi. Bütün devrimleri de ona hazırlık.
Çünkü vicdan ve düşünce hürriyeti olmayan yerde demokrasi kurulamaz, kurulsa da tutunamaz.

(Batış Yılları, 1963, S. 149)
Falih Rıfkı Atay

● Sivas Kongresi'nin dayandığı temel felsefenin en güzel anlatımını Kongre sırasında yayınlanmaya başlayan ve Sivas Kongresi'nin fikirlerini ve kararlarını aksettirmek için çıkarılan ve bizzat Mustafa Kemal'in adını koyduğu bir gazetede bulmak olasıdır. "İrade-i Milliye."

Evet, "Millî İrade" ve "Millî Hâkimiyet Esasları" ve Atatürkçülüğün temel dayanağı ve başarı sıralarından biri ve hatta başlıcası olmuştur.

(Cumhuriyet, 4 Eylül 1964)
Dr. İsmet Giritli

● Hürriyet ve istiklâli şeref, namus ve onur sorunu sayan O'dur.

Atatürkçülük, uygar bir düzeyde, XX. yüzyılın şartları içinde kurulacak demokratik bir sisteme ulaşmayı amaç edinmiş bir akımdır.

Prof. Dr. Tarık Z. Tunaya

● 23 Nisan 1920'de Meclis açılacaktı. Mustafa Kemal Paşa Millet Meclisi için hazırladığı nutku Hakkı Behiç'le bana baştan başa okudu.

Her ne olursa olsun, Mustafa Kemal Paşa'nın kudreti milletin eline bırakmak istediği, herhangi bir diktatör veya sultan istemediği anlaşılıyordu. Bana o günlerde Mustafa Kemal Paşa, George Washington gibi görünüyordu.

● Ulusal Türk tarihi, sökülüp atılması aklın alamayacağı kadar köklü geleneklere sımsıkı bağlı bir toplumdan, ilerici ve devrimci bir devlet yaratan tek bir önder tanımıştır: Atatürk!

ATATÜRK SEVGİSİ VE ATATÜRK KORKUSU

HIFZI VELDET VELİDEDEOĞLU

Atatürk 42 yıl önce hayata gözlerini yumduğu zaman —çok küçük bir azınlık ayrık tutulursa— Türkiye'de onu sevmeyen yoktu, ırk, din ve mezhep ayrımı olmaksızın bütün yurttaşlar, bu son yolculuğa ağlıyordu. Zaten Ata ülkede ırk, din ve mezhep ayrımı diye bir şey tanımazdı: Her Türk vatandaşı O'nun gözünde "Türk"tü. Her Türk de O'nun için gözyaşı döküyordu.

Halkının böylesine içtenlikli, böylesine derin sevgisine sahip ve lâyık olmak, dünya tarihinde pek az devlet başkanına nasip olmuştur.

O'nun son günlerinde hükümetçe yayımlanmaya başlayan "Sağlık" bildirilerini bütün bir millet bireyleri, yürekleri titreye titreye büyük bir ürperti ile okurdu. Yaşlısı, genci hatta okul çocuğu ile, bütün Türkiye'nin gözü, gazetelerin ilk sayfalarında her şeyden önce bu "bildiri"ler üzerinde uzun uzun durur, onlardaki "hekim dili"nin arkasında kendi yüreğinin dilini, kendi gönlünün dileğini bulmak isterdi: "Atanın sağlığa kavuşması."

Oysa yakın bir felâketin habercisi idi bu bildiriler. Ama kimse buna inanmıyor, inanmak istemiyordu. Türk'ün Ata'sı ölemezdi, ölmemeliydi! O sıralarda Türk halkının durumu - kendisinin de öbür insanlar gibi fâni bir insan olduğunu ve elbet bir gün öleceğini birçok kez söylemesine rağmen — İslâm peygamberinin ölümüne inanmayan, inanmak istemeyen müminlerin ruhsal durumuna benziyordu.

Atatürk de: "Benim fâni vücudum elbet bir gün toprak olacaktır; fakat Türkiye Cumhuriyeti sonsuza değin ayakta kalacaktır." dememiş miydi? Onu kurtarmak için milyonlarca Türkten her biri O'nun yerine "toprak olmaya" razı idi, fakat doğada böyle bir kural yoktu. Herkes kendi sırasını kendisi savacaktı. Bu kural bundan böyle de uygulamasını sürdürüp gidecek!

Atatürk niçin bu kadar çok sevilmişti!

Bunun en kısa ve en kestirme cevabı şudur: Türk vatanını, Türk milletini kendi, canından çok sevdiği için.

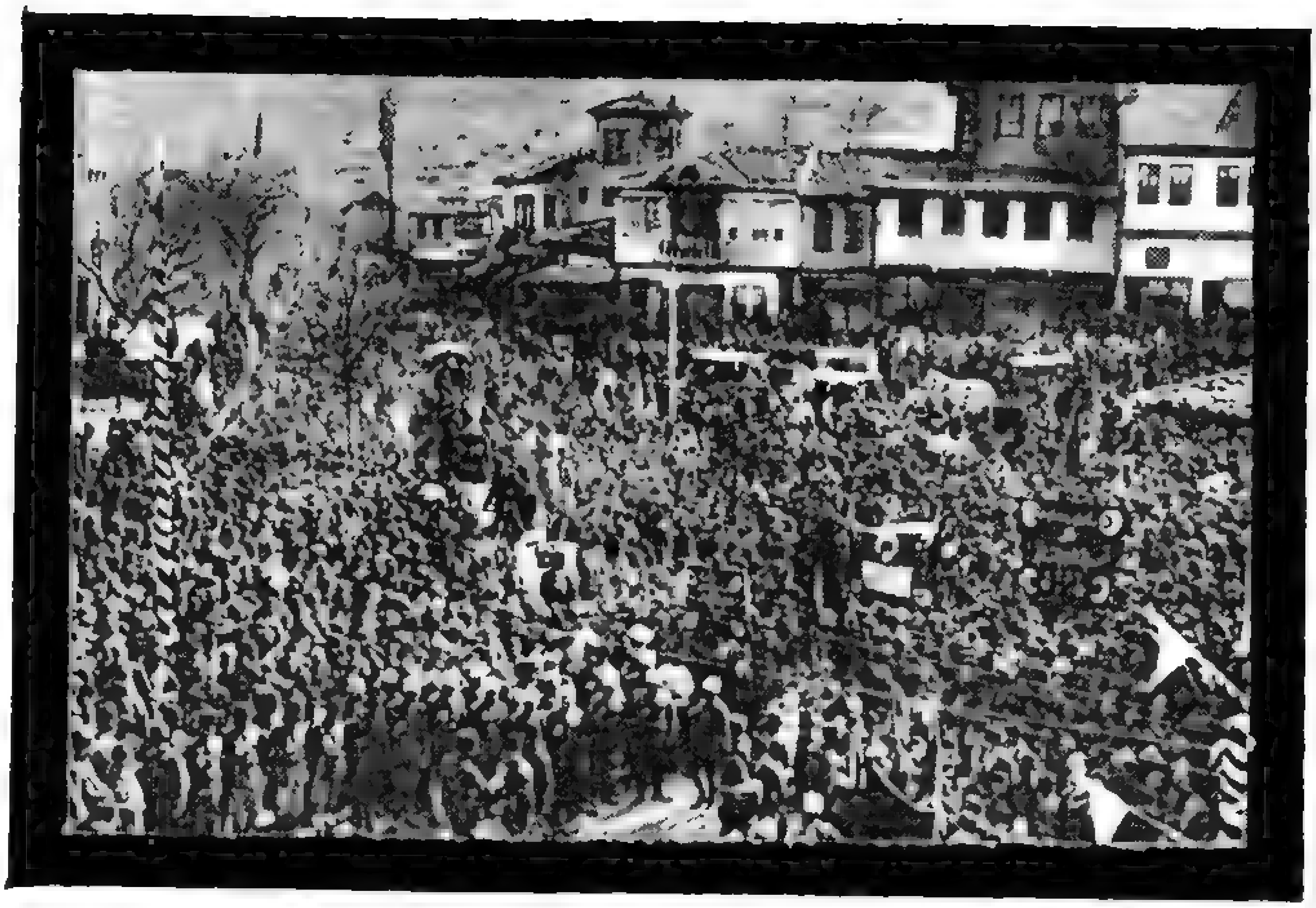

Ata'yı genç yaşında Trablusgarplarda, Balkan dağlarında, Çanakkale sırtlarında, Doğu illerimizde, Suriye çöllerinde savaştan savaşa koşturan şey, işte bu sevgiydi.

İlk dünya savaşının ardından gelen çöküntüden sonra Türk ulusunun başına geçerek sürdürdüğü bağımsızlık savaşıyla kesin zaferi kazanmasında, artık yaşama gücünü yitirmiş olan çürümüş kurumları yıkarak Cumhuriyeti kurmasında ve Büyük Türk Devrimini başarmasında da en büyük etken ve esin kaynağı, yine O'nun ruhundaki bu ulus sevgisinden başka bir şey değildi.

"Milletimizi muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkaracağız."

★ "Milletimizi muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkaracağız." sözünde bu soylu sevginin yarattığı özlem saklıdır.

★ "Ne mutlu Türküm diyene!" sözünde de bu sevgiye dayanan haklı gurur yatmaktadır.

Devlet adamlarının değerini ölçmek için şu sorulara verilecek yanıtlar bir denektaşı görevini yerine getirir: "Ne buldu? Ne yaptı? Ne bıraktı?"

1. Ne buldu? 1919'un 19 Mayıs'ında İzmir'in Yunanlılarca işgalinden 4 gün sonra, Samsun'a çıktığı zaman, Atatürk'ün Anadolu'da "ne bulduğunu" anlamak için O'nun Büyük Nutku'nun başındaki, "Vaziyet ve man-

zarai umumiye" (Genel durum ve görünüm) bölümünü yeniden okumak yeter. Görünüş özetle şuydu: "Türkiye'nin büyük bir bölümü önemli merkezleri düşman işgali altında; ordusu dağılmış, silâhları alınmış. Halkı fakir ve perişan. İstanbul'daki hükümeti ise hain ve işbirlikçi."

İşte Atatürk Samsun'da böyle bir Türkiye buldu. Zaten bu durumu bile bile, yüce bir erek uğrunda oraya gelmişti. Bu erek bütün yoksulluk, yoksunluk ve hainliklere karşın, vatanı ve ulusu kurtarmak ereğiydi.

2. Ne yaptı? İlk iş olarak askerlikten çekilip resmî üniformasını çıkararak, herhangi bir birey gibi, Türk ulusunun bağrına sığındı ve ona içinde bulunduğu durumun korkunçluğunu, Türk'ün dünya haritasından silinmek istendiğini, buna baş eğmemek, bu durumdan kurtulmak için, hangi yoksunluk ve fedâkarlık pahasına olursa olsun, sonuna değin özveriyle uğraşmak, ulusça özgür ve bağımsız yaşamak uğruna savaşmak gerektiğini anlattı.

★ "Ben yaşayabilmek için bağımsız bir ulusun evlâdı olmalıyım ve öyle kalmalıyım." diyordu Atatürk. Buradaki "Ben", bütün Türk ulusu idi.

★ "Bence bir ulusta şerefin, onurun, namusun ve insanlığın varolması ve ayakta durabilmesi, ille o ulusun özgürlük ve bağımsızlığına sahip

olması koşuluna bağlıdır." diyordu. Bunlara sahip olmak ise yalvarmakla değil, ancak savaşmakla ve zaferler olabilirdi. O bunu da şöyle deyimlemişti:

★ "Yalvarmakla, merhamet dilenmekle bir ulusun ve devletin onuru ve bağımsızlığı kurtarılamaz."

İşte büyük Ata, o tarihte bitkin ve hatta umutsuz olan Türk ulusuna, Samsun, Amasya, Erzurum ve Sivas'tan başlayarak yolladığı bütün bildirilerde ve yaptığı konuşmalarda, savunma ruhunu, onurlu ve bağımsız

yaşamak için savaş iradesini aşıladı. Yokluğu varlığı, umutsuzluğu umuda, karanlığı aydınlığa döndürdü. Her kararını halkın içinde ve halkla birlikte verdi. Ulusal Kurtuluş Savaşını, 23 Nisan 1920'de Ankara'da topladığı Türkiye Büyük Millet Meclisi ile, yani halkın temsilcileriyle birlikte yürüttü.

1922'de 30 Ağustos Zaferi'nden ve 29 ekim 1923'te Cumhuriyetin İlânından sonra giriştiği bütün devrimleri yine Türk halkıyle birlikte yaptı: Şapkayı bile halk arasında giydi; yeni yazıları halka öğretenlerin en başında yer aldı.

Ve de, kısa zamanda, o çağın 14 milyonluk Türkiye'sinde bir büyük devlet itibarı kazandırdı. Atatürk sağ iken bunu biz kişisel olarak gururla yaşadık; hukuk doktorası yapmak için Avrupa'da bulunduğumuz yıllarda, büyük bir devletin vatandaşı niteliğiyle her ülkede itibar gördük.

Türk halkı Ata'sını yalnız kahramanlığı, yalnız vatan kurtarıcılığı, yalnız devrimciliği için değil, bütün bunlarla birlikte, son birkaç yüzyılın ezilmişliğinden kendisini kurtardığı, ona "Türk" olmanın gurur ve mutluluğunu tattırdığı için seviyordu.

İşte Atatürk sevgisi böyle böyle doğmuş, gönüllerdeki köklü ve kutsal yerini böyle böyle almıştır.

3. Ne bıraktı? Atatürk bizlere, az önce kısa çizgileriyle belirttiğimiz "Büyük Türkiye" Cumhuriyetini bıraktı. Ondan sonra her yıl nüfusça daha çoğalmış olduğumuz halde, türlü nedenlerle, itibarımızdan birçok şey yitirdiğimiz konusu üzerinde, bugün durmak istemiyoruz.

Atatürk bizlere miras olarak bir "Atatürkçülük, İlkesi"ni bıraktı.

Atatürkçülük, ülkemiz bakımından, kalıplaşmış ve dönmuş reformlar toplamında ibaret olmayıp, "Çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne yükselmek", hiç değilse o düzeye ulaşmak ya da yakınlaşmak için her zaman canlı duran ve canlı kalacak olan bir devrimcilik, bir devrimcilik felsefesidir. İç politika yaşamımızda bu ruhun zedelendiğine, tutucu siyasal kurumlarımızın, özellikle layiklik devrimi konusunda gevşek, aldırışsız, hatta zaman zaman göz yumucu ve yıkıcı bir tutum ve davranış içinde bulunduklarına ve böylece Atatürkçülük felsefesiyle ters düştüklerine tanık olmak üzüyor bizleri.

Ancak konuyu aydınlar açısından ele aldığımızda, durumun, ferahlatıcı olmasa bile, umut kırıcı da olmadığını görüyoruz. Atatürkçülüğü komünist propagandası uğruna sömüren sayılı kişi ve çevreler bir yana bırakılırsa, aydın niteliği taşıyan kişilerin büyük çoğunluğu bugün gerçek Atatürkçülerin saflarındadır ve bütün yurtta, çok güç koşullar altında, Atatürkçü felsefenin, Atatürk devrimlerinin savaşını vermektedir.

Okumuş, fakat tutucu, hatta Atatürk düşmanı kişi ve çevrelerin, geniş malî kaynaklarla desteklenen yayınları doyurucu ve inandırıcı olmaktan uzak bulunduğu için, Atatürkçülük uğruna fikir savaşı verenlere karşı etkili olamamakta, tersine, Atatürkçü düşünceyi yozlaştırmak isteyenlerin gerçek kimliklerini açığa çıkarmağa yaramaktadır.

Atatürk korkusuna gelince: Atatürkçülüğün her şeyden önce "özgür ve bağımsız olma ülküsü" olduğunu bilen ve geri kalmış ulusları sömüren devletler oldum olasıya, Atatürk'ten ve Atatürkçülüğün bu gibi uluslar arasında yayılmasından korkmaktadırlar.

Atatürk'ün ölümünden sonra kanser hücreleri gibi çağalan ve halkın temiz din duygularını sömüren çıkarcı çevreleri ve onların ortağı yobaz zümre de, bütün halkın Atatürk ilkeleriyle aydınlanmasından korkmaktadır. Bu nedenle, bir yandan Kur'an kursları, İmam Hatip okulları gibi dinsel eğitim yapan kurumlarda, öbür yandan - Atatürkçü kılığına girerek - layik eğitim kurumlarında Atatürk devrimlerini çürütüp yok etmek için her çareye başvurmaktadırlar.

Bu ikinci taktik daha tehlikelidir; çünkü yıllardan beri ortalığı böyle bir

"Atatürkçülük" furyası kapladı, öylesine bir kavram kargaşası bürüdü ki, bu durumu yaratanların asıl niyetini görüp sezmeyenler, gerçek Atatürkçülerle sahte Atatürkçüleri birbirinden kolayca ayrıt edemez oldular. Zaten amaç da budur: Bütün yurtta Atatürk'ü yalnız bir asker, Türk ulusunun Kurtuluş Savaşı'na önderlik etmiş bir "Başkomutan" olarak tanımak, halka ve yeni kuşaklara: "Atatürk işte bu büyük adamdır." demekle yetinmek, böylece O'nu bu aşamada bırakarak, O'nu devrimciliğinin izlerini yavaş yavaş yok etmek.

Her yıl kasım ayının onuncu günü hemen bütün gazetelerde büyüklü küçüklü resimler, yakınmalar, övmeler ve övünmeler, Ata'dan öyküler, anılar, özdeyişler yayımlanıyor ve radyoda O'nun sesi veriliyor. Bunların çoğu, Atatürk'ü gerçekten seven, O'nun Türkiye'deki ve insanlık tarihindeki yerini ve değerini bilen, kısacası, O'nu anlayan kişilere teselli verecek yerde, yüreklerine üzüntü oluyor. Türkiye'de irtica akımını en sinsi ve en usta yürüten kimi gazetelerin 10 kasım sayılarına bakılınca, başka konularda arslan veya dahi kesilen "köşe" imzalarının, o gün, her nedense, ya ortada görünmemeyi ya da - o günün Atatürk'ün ölüm günü olduğunu unutarak - her zamanki dedikodu karalamalarını sürdürmeyi yeğ buldukları görülür. Gazetenin ilk sayfasına "Mustafa Kemal Paşa'nın eski resmini koymak yetiyor onlara!

Atatürkçülük alanında böylece yıllardan beri bir "sahtecilik" faaliyeti sürüp gidiyor: Bir kimseyi ıssız bir yerde çevirip zorla kimlik kartını alarak onu kendisi kullanan sahtekârların durumu ne ise, gerçek Atatürkçülere çamur atarak kendileri Atatürkçü geçinen düşünce ve politika sahtecilerinin durumu da odur. Atatürkçülüğü, Atatürkçü kılığına girerek yok etmek isteyen bu kişiler, 1918 mütareke devri hainlerinin torunlarıdır.

Ne yazık ki, Atatürkçü olduğunu sandığımız bazı iktidar sahipleri Türkiye'nin geleceği bakımından çok tehlikeli olan bu sosyal olaya seyirci kaldılar ve kendi şahısları için hiçbir menfaat istemeyen ve beklemeyen gerçek Atatürkçüleri yalnız bıraktılar; hatta onların saldırıcıları tarafından boy hedefi yapılmasına yeşil ışık yaktılar.

Bundan cesaret alan saldırganlar, öyle zamanlar oldu ki, gerçek Atatürkçüleri de aşıp doğrudan doğruya Atatürk'ün kişiliğine dil uzatmak cüretini kendilerinde buldular: Vatanı kurtarıp özgür ve bağımsız yeni Türkiye'yi kuran adama, önce yavaştan ve üstü kapalı, sonraları açık açık hakaretlerde bulunmaktan çekinmediler. Gazete sütunları da yetmedi. Çirkin iftira ve hareketlerle dolu kitaplar yayımladılar. Rıza Nur adındaki ruh hastasının sözümona "hatıra" niteliğini taşıyan yazılarını, vermiş olduğu British Museum'da bularak kim kopya etmiş, Türkiye'ye kim getirmiş, burada kim basmış, kim dağıtmıştır ve dağıtmaktadır? Ülkede uçan sineğin vızıltısını bile haber alma örgütleri vasıtasıyla hemen tespit edebilen bir hükümet, bunu bulamaz mıydı? Ve bulamaz mı?

Bunu bulamayan kimseler bir de kalkmışlar, Ata'nın ölüm yıldönümlerinde bildiriler yayımlayarak, "millî irade"den, "Atatürkçülük"ten, "Batı medeniyetinden ve milletin Atatürk'e bağlılığından" söz ederler! Aklı başında kişi inanır mı bunlara?

Bütün devrimcilerin görevi Atatürk karmanyolacılarının yüzlerindeki kara maskeyi çekip indirmek, onların Mütareke artığı kara çehrelerinin ve kara ruhlarının gerçek görünümünü ortaya çıkarmak olmalıdır.

İşte Atatürk düşmanlarının O'ndan "korkusu" Atatürkçü kuşakların bir gün bu görevi mutlaka yerine getireceklerini bilmelerinden ileri geliyor.

Çünkü aydınlıklar karanlıkları kesin olarak yener. Atatürk'ün ülkemize getirdiği aydınlık ise yaşıyor ve yaşacaktır.

Ahmet Köklügiller

ATATÜRK'ÜN ÖNCÜLÜĞÜNDE YAPILAN DEVRİM VE YENİLİKLER (1920-1938)

● **23 Nisan 1920:**

Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı. Padişah egemenliği sona erdi. Egemenlik ulusa geçti. Meclis, ulusal egemenliğin tek temsilcisi kabul edildi.

● **29 Ekim 1923:**

Cumhuriyet ilân edildi. Atatürk, Türkiye'nin ilk cumhurbaşkanı oldu.

● **3 Mart 1924:**

Halifelik kaldırıldı.

Eğitim ve öğretim birleştirildi. Tüm okullar Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlandı.

Dinsel bir kuruluş olan "Şer'iye Evkaf Vekâleti" kaldırıldı.

● **1 Nisan 1924:**

Ergani (Diyarbakır) bakır madeninin, devletçe işletilmesine ilişkin yasa kabul edildi.

● **8 Nisan 1924:**

Dinsel mahkemeler kaldırıldı, tüm mahkemeler birleştirildi.

● **20 Nisan 1924:**

T. Cumhuriyeti Anayasası kabul edildi.

● **17 Şubat 1925:**

Türk köylüsünü büyük sıkıntılara sokan, toprak ürünlerinden alınan "âşar vergisi" kaldırıldı.

● **26 Şubat 1925:**

Bir Fransız şirketince yönetilen "tütün tekeli"nin kaldırılmasına ilişkin yasa kabul edildi.

● **17 Nisan 1925:**

Ankara - Yahşıhan demiryolu işletmeye açıldı.

● **5 Kasım 1925:**

Ankara Hukuk Mektebi (fakültesi) açıldı.

● **23 Kasım 1925:**

Danıştay (Şuray-ı Devlet) yeniden kuruldu.

● **25 Kasım 1925:**

Şapka Yasası çıktı. Başta devlet memurları olmak üzere halkımız şapka giymeye basladı.

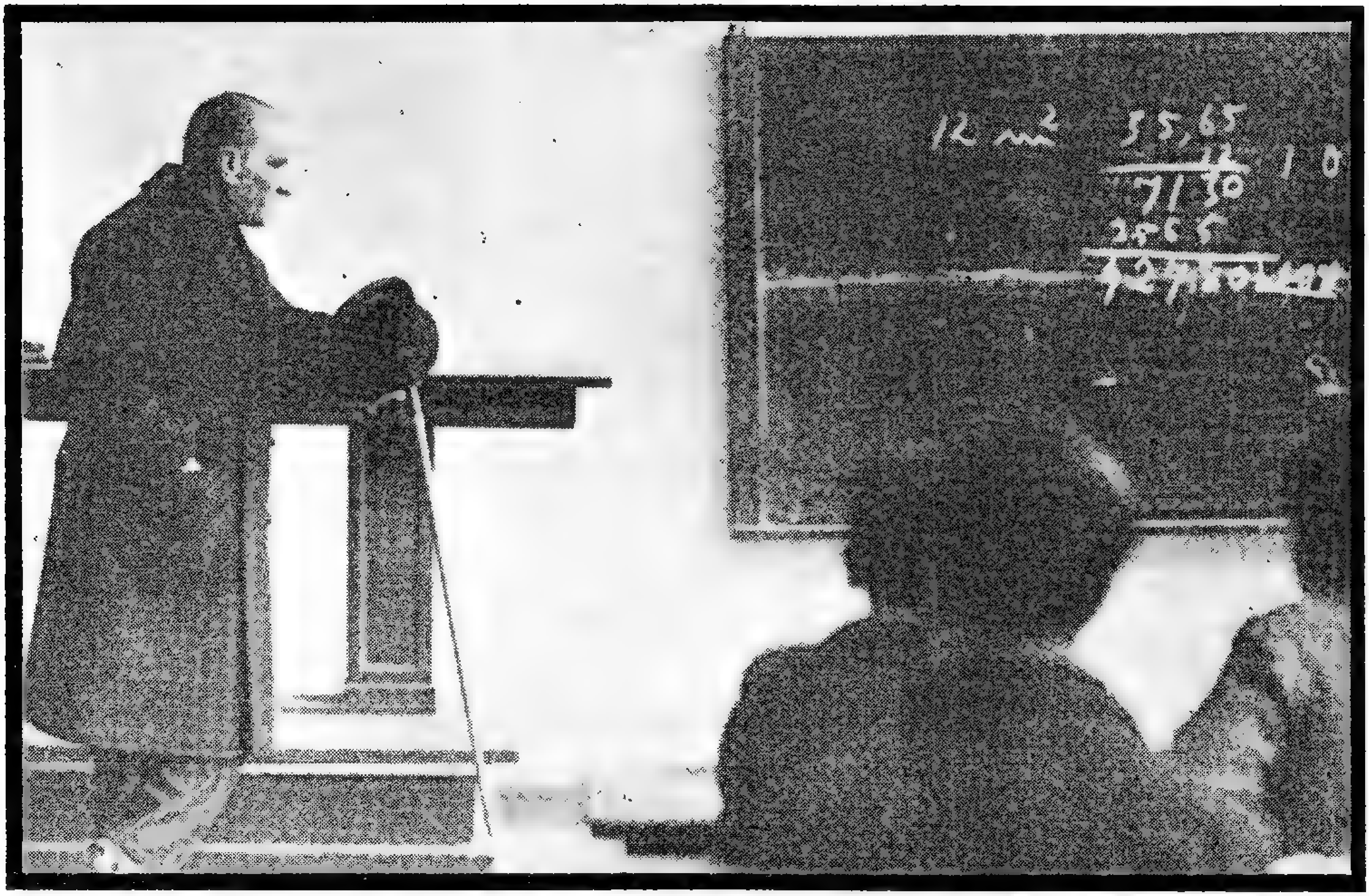

● **30 Kasım 1925:**
Osmanlı devletinin son yıllarında birer gericilik yuvası haline gelmiş olan "tekkeler" ve "türbeler" kapatıldı; "tarikatlar" kaldırıldı. Ayrıca şeyhlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyyitlik, çelebilik, babalık, emirlik, nakiplik, halifelik, falcılık, büyücülük, üfürükçülük, muskacılık... vb. gibi ünvan ve sıfatlar; yetkisiz sarık sarmak, dinsel kılıkla dolaşmak yasaklandı.

● **9 Aralık 1925:**
Yerli kumaştan giysi giyilmesine ilişkin yasa kabul edildi.

● **26 Aralık 1925:**
Eski Arap takvimi (hicri yıl) ve alaturka saat kaldırıldı. Uluslararası saat ve takvim kabul edildi.

● **17 Şubat 1926:**
Türk Yurttaşlar Yasası (Medenî Kanun) kabul edildi. Türk kadını, bu yasa ile uygarlık haklarına kavuştu. Boşanmalar bağımsız mahkemelere bırakıldı. Kadın-erkek eşitliği gerçekleşti. Aile düzeninin korunması güvence altına alındı. Dinsel nikâh yerine, yasal evlenme yöntemi getirildi.

● **1 Mart 1926:**
Türk Ceza Yasası kabul edildi.

● **3 Mart 1926:**
Yargıçlar (hâkimler) Yasası kabul edildi.

● **22 Mart 1926:**
Memurlar Yasası (Memurin Kanunu) kabul edildi.

● **24 Mart 1926:**
Türkiye'de petrol arama ve işletilmesinin devletçe yönetilmesini öngören yasa kabul edildi.

● **2 Haziran 1926:**
Genel Nüfus Sayımı Yasası kabul edildi.

● **1 Temmuz 1926:**
Osmanlı Devleti'nin tanıdığı ayrıcalıklarla yabancıların kıyılarımızda gemi işletmesi ve liman ticareti sona erdi. Bu gün "Kabotaj bayramı" olarak kabul edildi.

● **11 Eylül 1926:**
Ankara'da otomatik telefon hizmete açıldı.

● **6 Ekim 1926:**
Kayseri'de uçak fabrikası açıldı.

● **28 Kasım 1926:**
Alpullu (Kırklareli) şeker fabrikası açıldı.

● **17 Aralık 1926:**
Uşak şeker fabrikası açıldı.

● **10 Nisan 1927:**
Yerköy (Yozgat)—Kayseri demiryolu ulaşıma açıldı.

● **29 Mayıs 1927:**
Ankara—Kayseri demiryolu ulaşıma açıldı.

● **1 Haziran 1927:**
Devlet Demir Yolları ve Limanları Yönetimi kuruldu.

● **9 Eylül 1927**
Samsun - Havza demiryolu ulaşıma açıldı.

● **28 Ekim 1927:**
Türkiye'de ilk nüfus sayımı yapıldı. Sonuç 13.648.270 (Bundan sonraki sayımlar: 1935: 16.158.018 / 1940: 17.820.950 / 1945: 18.790.174 / 1950: 20.947.188 / 1955: 24.064.793 / 1960: 27.754.820 / 1965: 31.391.421 / 1970: 35.566.649)

● **6 Kasım 1927:**
Bünyan (Kayseri) dokuma fabrikası açıldı.

● **21 Kasım 1927:**
Samsun - Amasya demiryolu ulaşıma açıldı.

● **3 Şubat 1928:**
Hutbe İstanbul'da Türkçe okunmaya başlandı.

● **9/10 Nisan 1928:**
Anayasa'daki dinle ilgili maddeler

çıkarılarak devlet işleriyle din işleri tümüyle birbirinden ayrıldı. Daha önce (3 Mart 1924) halifeliğin kaldırılmasıyla başlayan laikleşme devrimi, Anayasa'da yapılan bu düzeltme ile tamamlanmış oldu. (Anayasa'dan "Türkiye Devleti'nin dinî İslâm'dır" ve "Şeriat hükümlerini yerine getirmek Büyük Millet Meclisi'nin vazifesidir." maddeleri çıkarıldı. Cumhurbaşkanı ve milletvekillerinin göreve başlarken içtikleri andın sonundaki "vallahi" yerine "namusum üzerine söz veririm" kaydı konuldu.)

● **19 Mayıs 1928:**
Yüksek Mühendis Mektebi (Bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi) kurulmasına ilişkin yasa kabul edildi.

● **24 Mayıs 1928:**
Bugün kullanılan Latin sayıları kabul edildi.

● **1 Kasım 1928:**
Eski Arap yazısı kaldırıldı, bugün kullandığımız Türk abecesi (alfabesi) kabul edildi. (Bugün gerçekleştirilen yazı devrimiyle dil devrimi de başlamış oldu. Türkçemiz yabancı sözcüklerden hızla arıtıldı, eski güzelliğine ve bağımsızlığına kavuştu.)

● **31 Aralık 1928:**
Yabancılar tarafından işletilen Anadolu ve Mersin- Tarsus- Adana demiryollarıyla Haydarpaşa limanının devletleştirilmesine ilişkin yasa kabul edildi.

● **1 Ocak 1929:**
Okuma yazma oranını yükseltmek için "Halk okulları", (Millet mektepleri) açıldı. Halk okullarında, okuma - yazma bilmeyenlere yeni Türk yazısı öğretildi. 1936 yılına kadar bu okullardan 2.546.051 yurttaşımız diploma aldı.

● **1 Haziran 1929:**
Tarımsal çalışmaları geliştirmek, çiftçiye yardımcı olmak amacıyla "Zirai Kredi Kooperatifleri Yasası" kabul edildi.

● **1 Eylül 1929:**
Liselerden Arapça ve Farsça dersleri kaldırıldı.

● **9 Eylül 1929:**
Fevzipaşa (Gaziantep)- Gölbaşı (Malatya) demiryolu ulaşıma açıldı.

● **1 Şubat 1930:**
Kayseri- Şarkışla (Sivas) demiryolu ulaşıma açıldı.

● **3 Nisan 1930:**
Kadınlara seçme ve seçilme hakları tanıyan "Belediye Yasası" kabul edildi.

● **11 Haziran 1930:**
T. Cumhuriyeti Merkez Bankası Yasası kabul edildi. (Açılışı: 3 Ekim 1931)

● **18 Temmuz 1930:**
Eski Anadolu uygarlıklarını sergileyen Ankara Etnografya Müzesi halka açıldı.

● **15 Mart 1931:**
Gölbaşı- Malatya demiryolu ulaşıma açıldı.

● **26 Mart 1931:**
Ölçüler Yasası kabul edildi. Eskiden kullanılan uzunluk ve ağırlık ölçüleri (arşın, okka gibi) kaldırılarak uluslararası ölçüler kullanılmaya başladı.

● **15 Nisan 1931:**
Türk tarihinin bilimsel ölçüler içinde incelemek amacıyla Ankara'da, "Türk Tarih Kurumu" kuruldu. (İlk adı: Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti. Bugünkü adını, 1935'de aldı.) Atatürk, bu kurumun koruyucu başkanı oldu. Çalışmalarını yakından izledi. Ölmeden önce, T. İş Bankası'ndaki parasının bir kısmını kuruma bağışladı.

● **1 Haziran 1931:**
Yabancılar tarafından işletilen Mudanya- Bursa demiryolu devletleştirildi.

● **25 Temmuz 1931:**
Basın Yasası kabul edildi. Gazete çıkarmak için izin almak koşulu kaldırıldı.

● **22 Ocak 1932:**
İstanbul'da Yerebatan Camisinde ilk kez Türkçe Kur'an okundu.

● **1 Şubat 1932:**
Malatya- Fırat demiryolu ulaşıma açıldı.

● **19 Şubat 1932:**
Halkevleri açıldı. Halkın eğitiminde önemli bir yeri olan bu kurumlarda bölgesel araştırmalar, kurslar, dersler, müzik, tiyatro, halkbilim (folklor), sağlık, köycülük, kitaplık gibi çeşitli alanlarda çalışmalar yapıldı. (1951'de Demokrat Parti tarafından kapatıldığı zaman Halkevlerinin sayısı 478'e ulaşmıştı. Ayrıca, bunlara bağlı 4322 halkodası vardı.)

● **12 Temmuz 1932:**
Türk Dil Kurumu kuruldu. İlk adı, "Türk Dili Tetkik Cemiyeti" olan bu kurum, Türkçe'nin sadeleşip gelişmesinde büyük hizmetler yapmıştır. Çalışmalarını bugün de başarıyla sürdüren Türk Dil Kurumu, kurucusu Atatürk'ün bıraktığı para ile yaşamaktadır. (Türk Tarih Kurumu gibi)

● **3 Şubat 1933:**
İstanbul-Ankara arasında ilk uçak yolculuğu denemesi yapıldı.

● **7 Şubat 1933:**
İstanbul'da, bütün camilerde ezan kametin Türkçe okunacağı duyuruldu.

● **15 Nisan 1933:**
Samsun-Çarşamba demiryolu ulaşıma açıldı.

● **22 Nisan 1933:**
Türkiye ile Osmanlı Düyun-u Umumiye İdaresi arasında bir anlaşma imzalandı; Osmanlı devletinin yabancı devletlere olan tüm borçları ödendi.

● **31 Mayıs 1933:**
Eski "Darülfünun" u kapatan ve İstanbul Üniversitesi'nin yeni düzenlemelerle açılmasını sağlayan yasa kabul edildi. (Üniversite I ağustosta açıldı, derslere 18 kasımda başlandı.)

● **3 Haziran 1933:**
Sümerbank'ın kurulmasını öngören yasa kabul edildi.

● **26 Ekim 1933:**
Türk kadınlarına muhtar, köy kurulları üyelerini seçme ve seçilme hakkı tanındı.

● **1 Aralık 1933:**
T. Cumhuriyeti I. beş yıllık sanayi planı hazırlandı.

● **5 Aralık 1933:**
Eskişehir şeker fabrikası açıldı.
● **9 Şubat 1934:**
Balkan ülkeleri arasındaki dostluk ve işbirliği bağlarını güçlendirmek amacıyla Atina'da "Balkan Antantı" imzalandı. Anlaşmayı Türkiye, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya imzaladı.
● **27 Nisan 1934:**
Menemen- Bandırma- Manisa demiryolu devletleştirildi.
● **27 Mayıs 1934:**
Basmane (İzmir) - Afyon demiryolu devletleştirildi.
● **21 Haziran 1934:**
Soyadı Yasası kabul edildi. Yasaya göre her aile bir soyadı almaya başladı.
Türkiye'de basımevlerinde basılan kitap, süreli yayın (gazete, dergi gibi), harita, resim, nota... vb. gibi yayınların devletçe derlenmesini öngören "Basma Yazı ve Resimleri Derleme Yasası" kabul edildi.
● **30 Haziran 1934:**
Güney doğu Anadolu'da demiryolu yapımı Elazığ'a kadar ulaştı.
● **13 Ağustos 1934:**
Bakırköy (İstanbul) bez fabrikası açıldı.
● **30 Eylül 1934:**
Keçiborlu'da kükürt, Isparta'da gülyağı fabrikaları açıldı.
● **19 Ekim 1934:**
Turhal şeker fabrikası açıldı.
● **20 Kasım 1934:**
Konya Ereğlisi'nde bez fabrikası açıldı.
● **26 Kasım 1934:**
Lâkap ve bazı unvanları kaldıran yasa çıktı. Buna göre "efendi, paşa, bey, ağa, hacı, hafız, hoca, molla, beyefendi, hanım, hanımefendi, hazretleri" gibi lâkap ve unvanların resmi (kamusal) belgelere yazılması yasaklandı. Kadın-erkek herkesin, böyle belgelere sadece adı yazılacaktı. Ayrıca bu yasa ile Osmanlı dönemindeki tüm sivil rütbeler, resmî nişanlar, madalyalar da kaldırıldı. Savaş madalyaları bu yasağın dışında tutuldu. Bu yasa ile askerî rütbeler de değişti; eskiden kullanılan "müşir, ferik, liva" gibi askerî terimler, yerini "general" ve "amiral"e bıraktı.
● **3 Aralık 1934:**
Bazı giysilerin giyilmeleri yasaklandı. Çıkarılan bir yasa ile, hangi dine bağlı olurlarsa olsunlar din adamları, mabet ve ibadet dışında dinsel giysilerle dolaşamayacaklardı. Ayrıca, bu yasa ile yabancı askerlerin kılıklarıyla dolaşmayı da yasaklıyordu. İzciler ve sporcuların giyimleri yeni bir tüzükle düzenlendi.

● **5 Aralık 1934:**
Kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı. Anayasa'daki "On sekiz yaşını bitiren her erkek" maddesi çıkarılarak yerine, "Yirmi yaşını bitiren kadın-erkek her Türk, milletvekili seçme hakkına sahiptir." maddesi kondu. Ayrıca, Anayasa'ya "Otuz yaşını bitiren kadın-erkek her Türk milletvekili seçilebilir" maddesi de eklendi.
● **9 Nisan 1935:**
Ordudaki rütbe adlarının yeni karşılıkları (bugün kullanılan) saptandı.
● **27 Mayıs 1935:**
Ulusal bayramlar ve tatiller hakkındaki yasa kabul edildi. Bu yasaya göre, hafta tatili cuma günü yerine pazar oldu.
● **5 Ağustos 1935:**
Fevzipaşa (Gaziantep) - Ergani demiryolu işletmeye açıldı.
● **16 Eylül 1935:**
Kayseri bez fabrikası açıldı.
● **29 Kasım 1935:**
Paşabahçe (İstanbul) Şişe ve Cam Fabrikası açıldı.
● **9 Ocak 1936:**
Ankara da Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi açıldı.
● **21 Şubat 1936:**
İzmir Havagazı Şirketi devletleştirildi.
● **25 Mart 1936:**
Afyon - Karakuyu, Bozaönü - Isparta demiryolları işletmeye açıldı. Aynı gün Filyos - Çatalağzı demiryolu da açıldı. İlk kömür treni Ankara'ya geldi.
● **9 Nisan 1936:**
İstanbul Telefon Şirketi devletleştirildi.
● **6 Mayıs 1936:**
Ankara'da Devlet Konservatuvarı kuruldu.
● **29 Mayıs 1936:**
Türk Bayrağı'nın nasıl yapılacağına ve kullanılacağına ilişkin yasa kabul edildi.
● **20 Temmuz 1936:**
Montreux Boğazlar Sözleşmesi imzalandı. Bu sözleşmeye göre, İstanbul ve Çanakkale boğazları askersiz bölge olmaktan çıkarılarak, bugün olduğu gibi Türk egemenliğine geçti. Savaş ve barış zamanlarında yabancı gemilerin geçişleri yeniden düzenlendi. Buna göre, barış zamanında bütün ticaret gemileri boğazlardan özgürce geçebileceklerdi. Savaş zamanında ise gemilerin geçişi birtakım koşullara bağlandı.
● **3 Kasım 1936:**
Ankara Çubuk Barajı açıldı.
● **6 Kasım 1936:**
İzmit'te kâğıt ve karton fabrikası açıldı.
● **10 Aralık 1936:**
Zonguldak'ta ilk taşkömürü fabrikamız açıldı.
● **1 Ocak 1937:**
Şark demiryolları (İstanbul - Edirne) devletleştirildi.
● **28 Şubat 1937:**
Meteoroloji örgütü kuruldu.
● **3 Nisan 1937:**
Karabük Demir ve Çelik Fabrikası'nın temeli atıldı.
● **1 Temmuz 1937:**
Fevzipaşa - Meydanıekbez, Toprakkale - İskenderun demiryolları satın alınarak devletleştirildi.
● **20 Eylül 1937:**
İlk resim galerisi, Dolmabahçe'de Atatürk tarafından açıldı.

● **24 Ocak 1938:**
İzmir Telefon İşletmesi devletleştirildi.
● **1 Şubat 1938:**
Gemlik yapay (suni) ipek fabrikası açıldı.
● **2 Şubat 1938:**
Bursa Merinos Fabrikası Atatürk tarafından açıldı.
● **11 Nisan 1938:**
Üsküdar ve Kadıköy Su Şirketi satın alınarak devletleştirildi.
● **23 Mayıs 1938:**
İstanbul Elektrik Şirketi devletleştirildi.
● **24 Haziran 1938:**
Toprak ürünlerinin devletçe değerlendirilmesini öngören "Toprak Mahsulleri Ofisi" kuruldu.
● **28 Ekim 1938:**
Ankara Radyosu yayına başladı.

NOT: Atatürk'ün öncülüğünde gerçekleştirilen devrim ve yeniliklerin tümü bunlar değildir. Bu süredizine (kronolojiye), çağdaş Türk devletinin gelişmesinde büyük katkısı olanlar alınmıştır. Kaynakça olarak Sami N. Özerdim'in "Atatürk Devrimi Kronolojisi" (3. basım, Ankara 1974) adlı kitabından yararlanılmıştır.

ATATÜRK'ÜN SON SAATLERİ

Birden, sessizlik içinde bir telaş göze çarpıyor. Kadın, erkek, genç, ihtiyar, çocuk, herkes ağlamakta...

10 Kasım saat 2, yarım balon oksijen. 2.45, uilkanfre. Saat 3.30, fasıla ile oksijen. Saat 6.25, çok yumuşak teneffüs, çok yumuşak hırıltı. Saat 9, nabız 130, teneffüs 34.5 dakika sonra İstanbul'a derin bir sessizlik çökecek, rüzgârlar esmeyecek, kıyılarda Marmara şırıldamayacak, şoförler klâkson çalmayacak, vatmanlar dandanlarını vurmayacak, seyyar satıcılar haykırmayacak, herkes bir biriyle fısıldayarak konuşacak.

Saat: 9.05

Büyük Ata'nın yatak odasından çıkan doktorlar yavaş yavaş Dolmabahçe Sarayı'nın geniş merdivenlerinden iniyorlar. Birden sessizlik içinde bir telâş göze çarpıyor. Doktorları çağırıyorlar. Ata'nın ölüm haberini duyunca üzüntüden göğsüne bir kurşun sıkan Salih Bozok hastaneye kaldırılıyor.

Saat 9.15:

Üzerinde Cumhurbaşkanlığı forsu, hazin hazin dalgalanan Dolmabahçe Sarayı'nın büyük kapısı kapanıyor. Hükümet, vilayet, belediye ve Cumhuriyet Halk Partisi ilerigelenleri, büyük ölünün yakınları otomobillerle yan kapıdan gelip gidiyorlar.

Saat 9.30:

Hükümetin, "Tedavi eden ve düşünceleri sorulan doktorların yayınlanan son raporu. Atatürk'ün dünyaya gözlerini kapadığını bildirmektedir. Bu acı, olayla Türk vatanı büyük yapıcısını, Türk milleti ulu şefini, insanlık büyük evlâdını kaybetti", diye başlayan resmî tebliği yayınlamaya hazırlanıyor.

Saat 10.50:

Cumhurbaşkanlığı forsunu taşıyan Dolmabahçe Sarayı'nın üzerindeki bayrak yarıya inmiştir. İstanbul artık ülkenin her köşesi gibi yekpare bir cenaze evi halindedir. Caddelerde matem havası elle tutulacak kadar ağırlaşmıştır. Sarayın önünden geçen herkes şapkasını çıkarıp içerde yatan büyük ölüye saygı duruşu yaptıktan sonra yoluna devam ediyor.

Saat 12.00:

Bütün eğlence yerleri kapanmıştır. Sarayın önü, çevresi hıncahınç dolmuştur. Kadın, erkek, genç, ihtiyar, çocuk, herkes ağlamakta ve herkes gazetelerin ikinci baskılarında hükümetin tebliğini okumaktadır: "Milletimize, içimiz yanarak, bu tarife sığmayan kaybından dolayı en derin üzüntülerimizi sunarız. Gönüllerimizin tesellisini ancak ve ancak O'nun büyük eserine bağlılıkta ve aziz vatanımızın hizmetinde ararız."

2. IX. 1930

Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindendir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin..

Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.

Gazi M. Kemal

ATATÜRK VE TÜRK DİLİ

2.IX. 1930

Ulusal duygu ile dil arasındaki bağ çok güçlüdür. Dilin ulusal ve zengin olması ulusal duygunun gelişmesinde başlıca etkendir. Türk dili; dillerin en zenginlerindendir; yeter ki bu dil bilinçle işlensin...

Ülkesinin, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk ulusu, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.

Gazi M. Kemal

ATATÜRK'ÜN İMZALARI VE MÜHÜRÜ

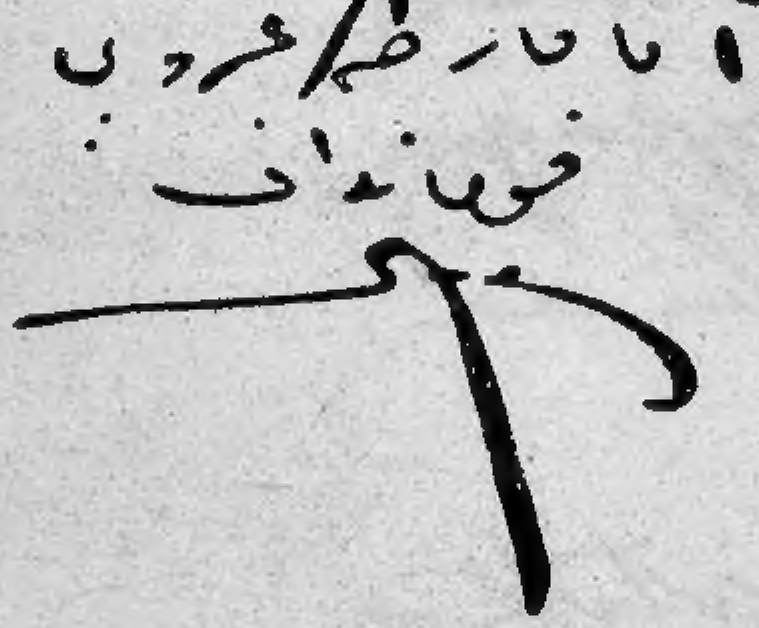

Anafartalar grubu komutanı iken (1915)...

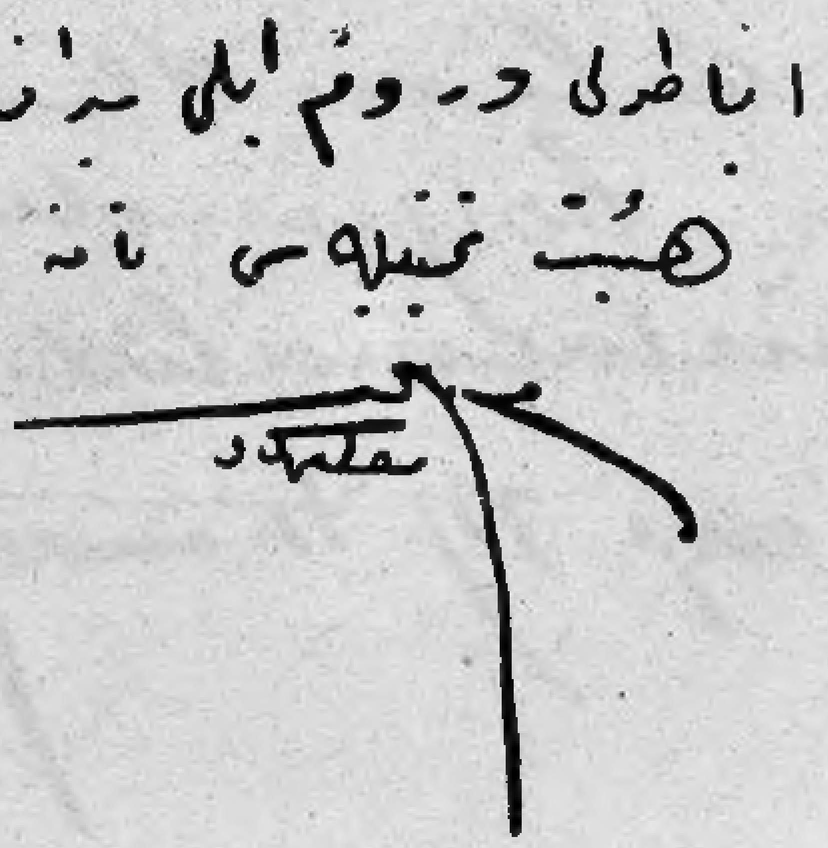

Başkumandan iken (10 Ekim 1922).

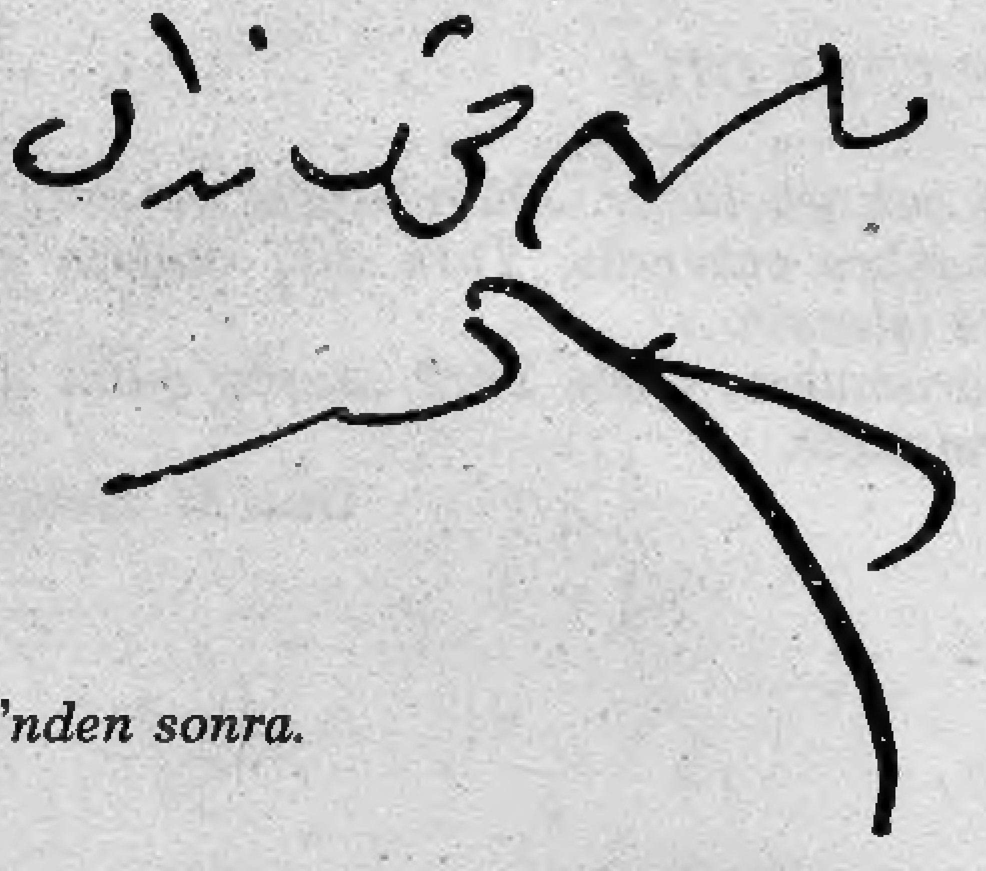

Sakarya Zaferi'nden sonra.

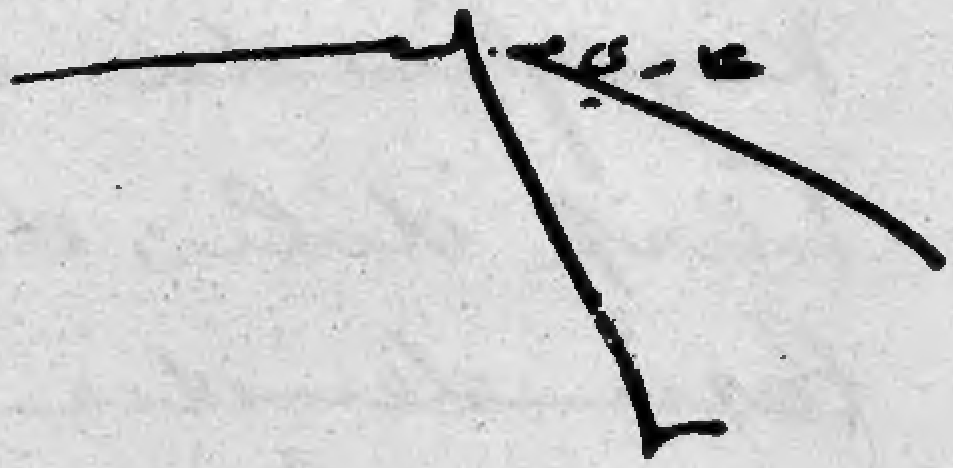

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Temsiliye başkanı iken (11 Eylül-23 Nisan).

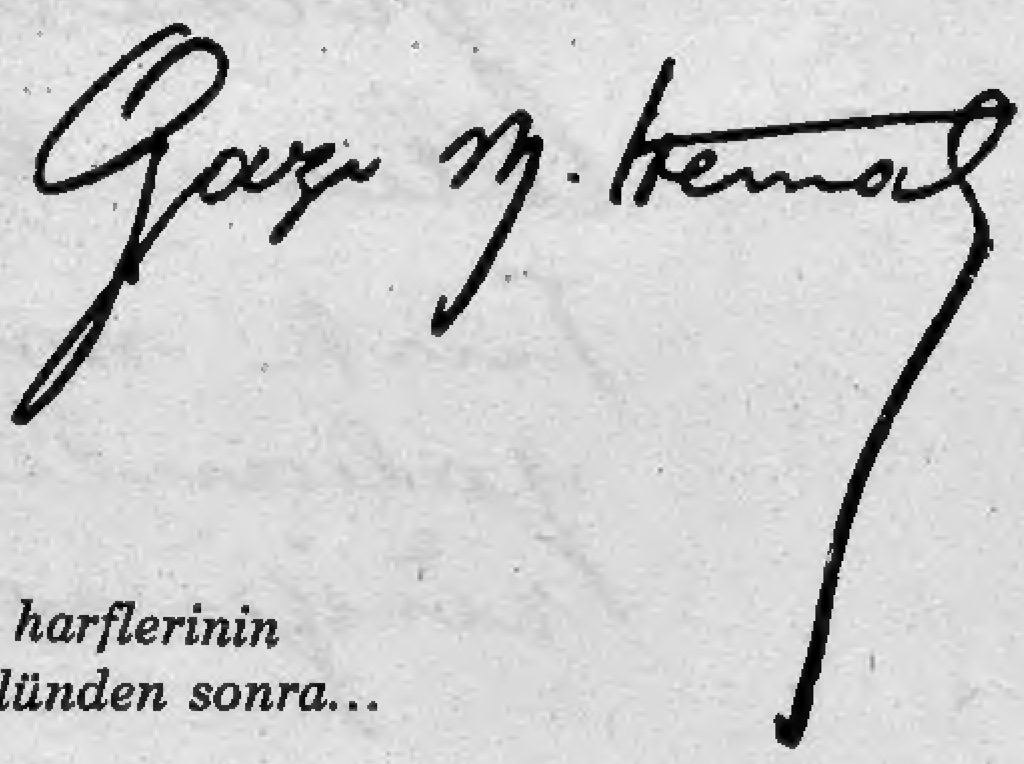

Türk harflerinin kabulünden sonra...

Soyadı aldıktan sonra (26 Kasım 1934'ten sonra)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Mustafa Kemal'in mührü.

HAZIRLAYANLAR: MEHMET İLKORUR - YALVAÇ URAL